

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут інноватики, природокористування та
інфраструктури

Кафедра бізнес-аналітики та інноваційного інжинірингу

СЬОМАК Євгеній Ярославович

Методика й організація обліку, контроль та аналіз
зобов'язань підприємства /Methodology and organization of
accounting, control and analysis of enterprise liabilities

Спеціальність: 071 – облік і оподаткування
Освітньо-професійна програма – Облік і правове забезпечення
агропромислового бізнесу

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи
ОПЗмнв-21
Є. Я. Сьомак

Науковий керівник:
д.е.н., проф. Чорна Н. П.

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту

“ ____ ” _____ 20____ р.

Завідувач кафедри
_____ Р. Ф. Бруханський

ТЕРНОПІЛЬ - 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ І АНАЛІЗУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ.....	7
1.1. Об'єктивна необхідність та сутність поточних зобов'язань підприємства як об'єкта обліку, контролю та аналізу.....	7
1.2. Нормативно – правове та наукове трактування забезпечення організації обліку, контролю та аналізу поточних зобов'язань на підприємстві.....	122
1.3. Базові умови для проведення методики обліку, контролю і аналізу поточних зобов'язань (на прикладі ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО»).....	222
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ТА ОПТИМІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ.....	31
2.1. Методика ведення фінансового обліку поточних зобов'язань.....	311
2.2. Специфіка здійснення управлінського обліку поточних зобов'язань підприємства.....	35
2.3. Аналітика та оцінка поточних зобов'язань з використанням фінансової звітності ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО».....	39
Висновки до розділу 2.....	422
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА КОНТРОЛЮ І АНАЛІЗУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ.....	44
3.1. Особливості методики контролю поточних зобов'язань на підприємстві.....	44
3.2. Економічний аналіз поточних зобов'язань підприємства.....	57

3.3. Удосконалення методики проведення економічного аналізу поточних зобов'язань	на	ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО».....	66
Висновки	до	розділу 3.....	691
ВИСНОВКИ.....			73
3			
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....			76

ВСТУП

Актуальність теми. Неодмінною передумовою ведення фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємництва є наявність базових активів, придбання яких відбувається за рахунок як власного так і позиченого капіталу. При заснуванні підприємства його початковий капітал формується за рахунок майна та коштів акціонерів, що складають власний капітал підприємства. Надалі, функціонуючи, підприємство може скористатися тільки власним капіталом, при цьому його фінансовий буде стійким, а саме підприємство фінансово автономним. Однак, в таких умовах та при обмежених можливостях для розширення масштабів виробництва виникає проблема щодо пошуку зовнішніх джерел залучення коштів. Такими джерелами є ресурси, залучені на добровільних засадах (одержані аванси, комерційні кредити, кредити банків тощо), кошти, неповернені постачальникам чи іншим кредиторам та кошти, які згідно вітчизняного законодавства тимчасово залишаються в розпорядженні господарських одиниць (кошти, призначені для сплати податків, внесків до Пенсійного фонду тощо).

Отож, в процесі функціонування підприємства формуються певні економічні взаємовідносини з різноманітними контрагентами (юридичними та фізичними особами та державними органами), що і створює передумови появи зобов'язань. Так як вони є джерелом формування та фінансування активів, то останні відіграють надзвичайно важливу роль у господарській діяльності суб'єктів підприємництва незалежно від форми власності. Неважливо чи це короткострокові чи довгострокові зобов'язання, всі вони є об'єктами обліку, контролю та аналізу, оскільки чинять значний вплив на показники ліквідності, кредитоспроможності та платоспроможності підприємства. Від чіткої організації їх обліку, відображення у звітності та правильного аналізу залежить довірлива і розрахункова дисципліни, оборотність оборотних засобів, ринкова вартість суб'єктів господарювання.

Проблематику обліку, контролю й аналізу зобов'язань підіймало у своїх працях велика плеяда вітчизняних та зарубіжних учених-економістів, а саме: Х. Андерсон, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, Я.Д. Крупка, І.Я. Омецінська, А.Т. Сафарова, С. Травінська та ін. Аналіз та дослідження праць зазначених науковців дозволяє вагомо підійти до дослідження сутності поточних зобов'язань, а також виявити ті проблемні питання, що потребують подальшого вирішення і дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування об'єктивної необхідності появи, змісту та сутності поточних зобов'язань підприємства, виокремлення існуючих проблем та розробка наукових, практичних рекомендацій щодо удосконалення методики здійснення обліку, контролю та аналізу поточних зобов'язань.

Аби досягнути дану мету необхідно вирішити такі **завдання**:

- розглянути та висвітлити економічну суть поточних зобов'язань та визначити їх види;
- здійснити огляд та аналіз нормативно-правової та наукової літератури з теми роботи;
- дослідити теоретичні, організаційно-правові та методологічні засади обліку, аналізу та аудиту поточних зобов'язань на підприємстві;
- оцінити методику аналізу, обліку та контролю поточних зобов'язань на прикладі ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО»;
- накреслити основні напрямки та рекомендації щодо удосконалення обліку, аналізу та контролю поточних зобов'язань на підприємницькому об'єкті, що досліджується.

Об'єктом дослідження є процес планування та погашення поточних зобов'язань Товариства з обмеженою відповідальністю «РАДИВИЛІВМОЛОКО».

Предметом дослідження є фінансові відносини, що виникають при побудові системи обліку, аналізу та контролю поточних зобов'язань.

Методи дослідження. У процесі дослідження організації і методології обліку, аналізу та контролю поточних зобов'язань, а також при розробці наукових рекомендацій застосовувалися такі методи: аналізу – для деталізації предмету дослідження на складові частини (при розгляді окремих складових поточних зобов'язань тощо); синтезу – для з'єднання окремих рис предмета дослідження в єдине ціле (при з'ясуванні окремих ознак поточних зобов'язань); а також методи конкретизації, формалізації, індукції, дедукції, аналогії, та ін.

Інформаційною базою дослідження стали монографії, наукові праці зарубіжних і вітчизняних учених з теорії, методології, методики та організації бухгалтерського обліку та економічного аналізу господарської діяльності, нормативно-правові акти, періодичні видання, статистична, фінансова та управлінська звітність ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО», власні спостереження автора.

Наукова новизна одержаних результатів. Результати, що одержані автором у процесі проведеного дослідження і виносяться на захист, полягають у розробці теоретико-методологічних і практичних засад формування і аналізу фінансової звітності, зокрема:

- узагальнено теоретичні підходи до визначення поняття «зобов'язання», його характерних ознак та складових;
- удосконалена методики проведення економічного аналізу поточних зобов'язань на ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО»;
- розроблено стратегічні напрямки оптимізації контролю поточних зобов'язань на підприємстві.

Практичне значення одержаних результатів. Окремі положення випускної кваліфікаційної роботи, висновки та пропозиції щодо удосконалення методики проведення економічного аналізу поточних зобов'язань підприємства заслуговують на увагу і можуть бути впроваджені в практику.

Апробація результатів виконання випускної кваліфікаційної роботи. Основні положення випускної кваліфікаційної роботи пройшли апробацію на VI Національній науково-практичній конференції студентів і молодих вчених

«Інноваційний розвиток освіти, науки, бізнесу, суспільства та довкілля в умовах глобальних викликів» (м. Тернопіль, 17 листопада 2021 р.).
Опубліковано тези на тему «Облікова політика та організація обліку в агрохолдингах».

Структура і обсяг роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи викладено на 82 сторінках. Дослідження містить 3 рисунки, 10 таблиць, список використаних джерел – 74 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ І АНАЛІЗУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

1.1. Об'єктивна необхідність та сутність поточних зобов'язань підприємства як об'єкта обліку, контролю та аналізу

У процесі усієї фінансово-господарської діяльності суб'єкти підприємницької діяльності залучають фінансові ресурси з додаткових джерел зовнішнього економічного середовища. Зазначимо, що особливістю позикових ресурсів є те, що вони залучаються тимчасово на засадах повернення і платності, та мають певні особливості їх функціонування.

Згідно трактувань Коваленко В.В.: «... всі етапи облікових робіт, пов'язаних із формуванням та управлінням такими ресурсами, у системі бухгалтерського обліку підпадають під облік зобов'язань і регламентуються вітчизняними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку» [37].

Зобов'язання — одне з найпоширеніших явищ, з яким зустрічаються у своїй щоденній роботі керівники підприємств, і які чітко володіють інформацією про їх розмір і джерела походження.

Зобов'язання можуть виникнути:

- у результаті укладених договорів;
- згідно нормативних документів.

Принагідно зазначимо, що у бухгалтерському обліку підприємства зобов'язання виникають не конкретно у момент укладення чи підписання договору, а лише після того, яка одна із договірних сторін здійснить дію (або бездіяльність), унаслідок якої виникне заборгованість однієї сторони перед іншою. Специфіка полягає у тому, що одночасне виконання обома сторонами договору унеможлиблюється. Так як спочатку свої зобов'язання виконує одна зі сторін, внаслідок чого у неї виникає право вимагати компенсації за заборгованістю, а у іншій сторони — обов'язок здійснити погашення цієї

заборгованості. Отже, у фінансовій документації підприємства, у першої сторони в складі господарських засобів виникає актив у вигляді дебіторської заборгованості, а у іншої сторони — зобов'язання погасити кредиторську заборгованість [7].

Загалом поняття погашення заборгованості походить із античних часів.. Римляни вважали: «... зобов'язання - це загальна категорія, яка описує всі випадки, коли одна особа несе юридичний обов'язок перед іншою і відповідає за невиконання зобов'язання». В рукописах Юстиніана розкривається понятійний апарат зобов'язання: «... під якими розуміють правові напрямки, які змусять виконувати усе те, що відповідає «праву нашої держави». Таке трактування зобов'язань не виникло випадково, оскільки у Законах XII таблиць зазначалася норма про те, що неспроможного боржника зв'язували шкурами або ланцюгами із вагою речей (срібла, золота та ін.), які він заборгував.

Відомий римський юрист Павло зазначав, що суть зобов'язання не у тому, щоб зробити який-небудь предмет нашою власністю, а щоб зв'язати перед нами іншу особу в тому відношенні, щоб вона нам що-небудь надала або зробила. Отже, римські юристи зосереджувались на встановленні таких рис зобов'язання як зв'язаність та скутість. Іншими словами, до утворення зобов'язання особа була вільна і не обмежена у своїх діях. Вступивши ж у зобов'язання, вона ніби одягала на себе окови, що накладали обмеження діяти без обмежень та накладали відбиток чужої влади над собою. «Зв'язаність» проявлялася у майновій відповідальності боржника згідно із зобов'язаннями [70, с.351].

Перші спроби економічного трактування зобов'язань спостерігаємо ще у XIX століття. Зокрема, Ф.В. Єзерський (1836–1916 рр.), який економічно обґрунтовував: «...у підприємства можуть бути зобов'язання тільки перед власником, отже, предметом обліку є капітал». [13]. Згідно цих положень Ф.В. Єзерський чітку характерну рису надавав кредиторській заборгованості:

«... відносимо її до капіталу, який зменшується на величину дебіторської заборгованості» [13]. Зобов'язання є однією із фундаментальних категорій у

системі цивільно-правових понять. Можна чітко сказати, що до основних правових засобів належать зобов'язання, які виконують посередницьку роль у товарному обігу на усіх етапах розвитку людства.

Безліч різноманітних поглядів, щодо сутності зобов'язання представлено у різних країнах світу. Провідні італійські експерти і науковці тих часів визначили, що уся бухгалтерська наука та її наповнення ґрунтується на зміні прав і зобов'язань тих осіб, що брали участь в господарському процесі. Юридична школа Італії професійно трактувала усі факти господарського життя, які були дотичні до обліку виконання договорів. На рубежі XVII ст. у німецьких землях існувало правило: бухгалтерська книга відображає обсяг зобов'язань ідентичним судом до присяги на Біблії в півсуми, після – в повній, а Іспанія стала країною, яка першопочатково здійснила державну регламентацію обліку. Відзначимо і славетного науковця Іспанії, який ґрунтовно вивчав теорію зобов'язань - Берналь Діас дель Кастильйо. Погляди бухгалтерів Німеччини, Австро-Угорщини і Швейцарії також були єдиними у цій сфері. Стан теорії в зазначених країнах був на досить низькому рівні. Опираючись на норми чинного законодавства та правової практики, певні науковці виокремлюють такі підстави виникнення зобов'язання:

- 1) договори, або ж правочини які передбачені законом, також і ті, які не передбачені законом, але такі, що під нього підпадають і керуються ним;
- 2) акти державних органів або органів місцевого самоврядування;
- 3) правочини фізичних і юридичних осіб, в тому числі органів держави;
- 4) події, з якими закон пов'язує настання правових наслідків [60, с. 305].

Беручи до уваги те, що чинне законодавство прийняло цивілістичний підхід, потрібно зауважити, що відсутня у зазначеному переліку, але, на нашу думку, мало би мати місце в правовій дійсності, такі підстави виникнення зобов'язання, як норми права і нормативні акти, в яких прямо чи опосередковано визначені ті чи інші зобов'язання певних суб'єктів господарювання. З огляду на ретроспективний аналіз сутності зобов'язання, передумовами його виникнення можна вважати наступні:

- 1) наявність відповідної правової норми в законодавстві, яка врегульовує права та обов'язки сторін і, відповідно, є базою появи зобов'язання;
- 2) наявність чітко визначеного юридичного факту – підстави виникнення зобов'язання;
- 3) присутність об'єкта, з приводу якого і виникає зобов'язання;
- 4) правоздатність і дієздатність сторін зобов'язання [69, с. 402].

Підкреслимо, що зміст договірних зобов'язань визначається не тільки законодавчо, а й на підставі угод сторін, що беруть участь у відносинах щодо зобов'язань. При цьому зміст позадоговірних зобов'язань залежить лише від законодавства або закону, та прагнень однієї зі сторін у цій системі зобов'язань.

Як зазначено в Господарському кодексі України: «... кількість кредиторів і боржників в конкретному зобов'язанні, яке виникло не є обмеженою, тому можливі зобов'язання з безліччю осіб» [1]. В залежності від кількості суб'єктів на тій або іншій (або на кожній) стороні зобов'язань бувають зобов'язання прості і складні (з множинністю осіб). Зміст зобов'язання включає право вимоги кредитора і наявності у боржника боргу. Виникає право вимоги однієї сторони і відповідний обов'язок іншої сторони з вектором на те, аби боржник учинив певну дію або утримався від якої-небудь дії.

На основі такого положення, виокремлюють зобов'язання з позитивним змістом, коли боржник зобов'язаний вчинити на користь кредитора будь-яку дію, і з негативним змістом, коли боржник зобов'язаний утриматися від здійснення дії. При цьому, утримання від дій не є аналогом бездіяльності. Для прикладу - обов'язок постачальника матеріалів здійснити поставку покупцеві продукції через чотири дні. Крім того, зобов'язання можуть стимулювати до здійснення певних дій протягом певного періоду.

Використовуючи в господарській діяльності залучений капітал, суб'єкти господарювання повинні постійно моніторити і контролювати його стан та трансформацію, а це неможливо, якщо не буде сформована і подана достовірна інформація про строки, обсяги, а також умови погашення зобов'язань, вчасне повернення позикових коштів, розміри відсотків нарахованих за користування

позиками, прогнозувати очікувану їх економічну вигоду. Тому є потреба у класифікації зобов'язань. Це приведе до правильного групування окремих видів зобов'язань за спільними ознаками, що значно спростить та оптимізує ведення їх обліку та відображення у фінансовій звітності.

Аби якісно сформувати та деталізувати облікову інформацію, яка повинна надаватися користувачам фінансової звітності для прийняття рішень та в подальшому спланувати формування стратегії розвитку підприємства, виникає необхідність у класифікації зобов'язань підприємства по окремих видах. П(С)БО 11 «Зобов'язання» класифікує зобов'язання, в тому числі і подає їх структуру, а саме:

- довгострокові;
- поточні зобов'язання;
- доходи майбутніх періодів (Додаток А).

У даному стандарті немає єдиного критерію розмежування зобов'язань за їх видами. При цьому, основною відмінністю поточних зобов'язань, на відміну від інших елементів зобов'язань, є термін їх погашення (до 12 місяців).

Відповідно до П(С)БО 11 «Зобов'язання» поточні зобов'язання включають наступні їх види (рис. 1.1).

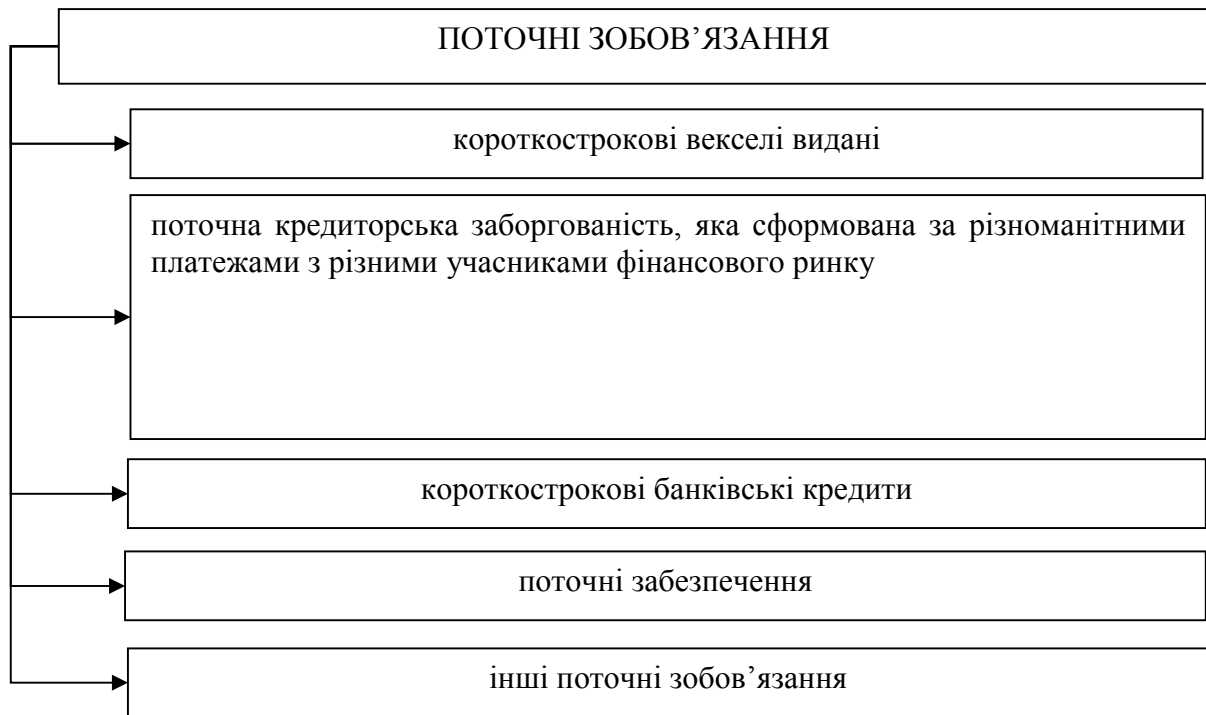

Рис. 1.1. Склад поточних зобов'язань згідно П(С)БО 11 «Зобов'язання» [7]

На нашу думку, дефініцію «зобов'язання» можна трактувати як заборгованість підприємства, яка виникла в минулому періоді, але погашення якої має відбутися у поточному чи майбутньому періодах. Окрім того, структура зобов'язань включає в себе довгострокові, поточні та доходи майбутніх періодів.

1.2. Нормативно-правове та наукове трактування забезпечення організації обліку, контролю та аналізу поточних зобов'язань на підприємстві

Цивільний та Господарський кодекси України регулюють юридичний зміст зобов'язань.

П(С)БО 11 «Зобов'язання» [7] та НП(С)БО) 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» чітко відображає усю методику формування і відображення зобов'язань як у бухгалтерському обліку так і у фінансовій звітності підприємства [6].

У Додатку Б висвітлені окремі трактування терміну «зобов'язання» в нормативно-правових актах.

Так, Господарський кодекс України сторонами (суб'єктами) у зобов'язанні визначає боржника і кредитора. Суб'єктами зобов'язання, окрім термінів «кредитор» та «боржник», іменується позичальник – позикодавець, або ж орендар – орендодавець тощо. Разом з тим, у зобов'язанні на стороні боржника або кредитора можуть бути залучений один або кілька суб'єктів. Якщо кожна із сторін у зобов'язанні має одночасно і права, і обов'язки, вона вважається боржником у тому, що вона зобов'язана вчинити на користь другої сторони, і одночасно кредитором у тому, що вона має право на вимогу. Проте для третьої сторони зобов'язання не створює. У випадках, встановлених договором, зобов'язання може породжувати для третьої особи права щодо боржника та (або) кредитора [1].

Якщо третя сторона, бере участь в зобов'язаннях, зв'язані правовідносинами лише з одним з основних суб'єктів – з кредитором, або з боржником, тоді юридичним об'єктом зобов'язання є якась певна поведінка зобов'язаної особи, тобто дія, що повинна бути виконана, або ж просто бездіяльність. Об'єкт зобов'язання повинен бути наділений такими властивостями:

- 1) корисність;
- 2) визначеність;
- 3) фактична можливість;
- 4) юридична можливість [47, с.221].

Особливістю зобов'язання є те, що боржник наділений позитивними діями. Натомість негативна поведінка (утримання від вчинення певних дій) не має в зобов'язанні впливового характеру. Переважно у структурі зобов'язань виділяють матеріальну складову зобов'язання – це майно. На підставі якого укладається договір. Існують зобов'язання у складі якого відсутній матеріальний об'єкт - договірні зобов'язання з приводу надання послуг.

Підсумуємо, з огляду цивільного права під зобов'язанням розуміють певні правовідносини, які виникають між боржником і кредитором, а через призму бухгалтерського обліку – це саме заборгованість підприємства. Правильне формулювання і трактування поняття «зобов'язання» як такого у даній проблематиці є дуже суттєвим.

Згідно з Н(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», поточні слід розуміти як зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи від дати балансу [6]. Згідно такого трактування, такі дії впливають на поділ зобов'язань:

- операційний цикл не є більшим за період дванадцять місяців;
- операційний цикл більший за період дванадцять місяців.

З вищезазначеного можна дійти висновку, що зобов'язання – це вимоги кредиторів до активів підприємства. Наявність зобов'язань (боргів) зменшує економічні вигоди підприємства і змінює структуру капіталу, не тільки його обсяг.

Норми оцінки зобов'язань визначаються П(С)БО 11 «Зобов'язання» [7]. Окремі положення оцінки зобов'язань регулюються наступними стандартами бухгалтерського обліку:

- ПСБО 17 «Податок на прибуток» – відстрочені зобов'язання у зв'язку з податком на прибуток;
- ПСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» – за операціями в іноземній валюті;
- ПСБО 14 «Оренда» – зобов'язання, що виникають у зв'язку з орендою;
- ПСБО 19 «Об'єднання підприємств», ПСБО 20 «Консолідована фінансова звітність», ПСБО 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін» – за операціями з пов'язаними сторонами.

Згідно Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкції про його застосування, які затверджені за наказом Міністерства фінансів

України від 30.11.1999 р. №291, відображення інформації про зобов'язання підприємства здійснюється на рахунках:

- класу 4 «Власний капітал та забезпечення зобов'язань»: 47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів» та 48 «Цільове фінансування і цільові надходження»
- класу 5 «Довготермінові зобов'язання»;
- класу 6 «Поточні зобов'язання» [11].

Коли підприємство веде облік інформації про поточні зобов'язання, то в Плані рахунків воно використовує клас 6 «Поточні зобов'язання». Відповідно до цього документу та Інструкції про його застосування поточні зобов'язання класифікують на наступні види: короткотермінові позики; поточну заборгованість за довготерміновими зобов'язаннями; короткотермінові векселі видані; розрахунки за податками й платежами; розрахунки з постачальниками та підрядниками; розрахунки з учасниками; розрахунки за страхуванням; розрахунки за виплатами працівникам; розрахунки за іншими операціями [7].

При цьому, науковці досить по-різному визначають етимологію зобов'язання. Згідно трактувань С. В. Бичака зобов'язання: «... договір, згідно з яким одна сторона (боржник) зобов'язана здійснити на користь другої сторони (кредитора) певні дії або ж утриматися від них» [16].

Інші вітчизняні учені Н.В. Гойло і І. В. Орлов відмічають: «... розглядати поняття зобов'язань як певного договору між двома сторонами є не можна, оскільки зобов'язання відображають закріплені угодою відносини між різними суб'єктами і засвідчують борги підприємства, зрозуміло, що борг виник у минулому періоді, а буде погашений у майбутньому, ця дія призведе до зменшення ресурсів підприємства, що відображають у собі економічні вигоди» [47, с.25].

Так, І. І. Бочкарьова та В. А. Бичкова зазначають: «...зобов'язання виступають не лише в контексті кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги та отримані кредити, але це і сам власний капітал підприємства».[18, с.112].

Велш Глен А., Шорт Даніел Г. під зобов'язаннями визначають: «... борги чи інші зобов'язання підприємства». Зобов'язання визнають як можливі майбутні пожертвування економічними вигодами [22, с.15].

Плеядапровідних науковців таких як Ф.Ф. Бутинець, О.В. Олійник, М.М. Шигун, С.М. Шулєпова зобов'язання визначають: «... як борги (заборгованість) підприємства, які виникають внаслідок придбання товарів та послуг в кредит, або банківські кредити, які суб'єкт господарювання отримує для поточного фінансування» [17, с.36].

Натомість, М.Р. Лучко, І.Д. Бенько вказують: «... зобов'язання є юридично регламентованим обов'язком компанії, яке стосується виплати грошей і надання товарів, робіт і послуг, які виникли в результаті минулих подій»[39, с.123].

В таблиці 1.1 подано підходи відомих учених до формування дефініції «зобов'язання» і об'єднано авторів за групами у відповідності до спільних ознак у своїх поглядах.

Таблиця 1.1

Етимологія поняття «зобов'язання» у науковій літературі

№ з/п	Науковці	Тлумачення поняття «зобов'язання»
1	2	3
1.	Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, Е.Д. Чацкіс, О.В. Олійник [21]	На думку науковців зобов'язання ніщо інше, як борги підприємства
2.	С.М. Бичкова, М.Л. Пятов [18]	Підкреслюють як примус однієї людини здійснити певну дію на користь інших людей
3.	О.М. Азриліян, Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовський, Б. Райан [45]	Трактують зобов'язання юридичний контракт або угоду чи договір, що закріплює відносини щодо здійснення певних дій на користь тих осіб, які у ньому зазначені
4.	І.А. Бланк [13]	Зауважує, що це певна група фінансових претензій до підприємства
5	Б. Нідлз, Х. Андерсон, Д. Колдуелл [52]	Окреслюють зобов'язання як базу юридичного спрямування для здійснення наступних платежів чи за товари, чи послуги

Трактування поняття «зобов'язання» в економічній теорії дотичне за суттю з його визначенням у нормативно-правовому полі. Так, Р.С. Дяків, С.В.

Мочерний під зобов'язаннями розуміють: «... оформлені договором відносини, коли одна із сторін зобов'язана здійснити певні дії на користь іншої або утриматись від небажаних для неї дій» [31, с.85].

Я.Д. Крупка таку неузгодженість облікових положень з цивільним законодавством визначає як недолік вітчизняних положень (стандартів) бухгалтерського обліку. «Суб'єкти, до яких виникли боргові зобов'язання, – вказує науковець, – повинні бути ідентифіковані в аналітичному обліку як окремі юридичні, фізичні особи чи групи осіб» [36, с.59].

При таких умовах підлягає сумніву зарахування забезпечень наступних витрат і платежів та самих доходів майбутнього періоду, які згідно з П(С)БО 11 «Зобов'язання» є часткою зобов'язань, до складу останніх, а отже, і до складу позиченого капіталу.

Вірна постановка питання, щодо етимології «зобов'язання» є досить ваговою, так як від цього залежить відображення або ж її не відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності підприємства.

Науковець Я.Д. Крупка наголошує: «... класифікація зобов'язань за терміном погашення на довготермінові та короткотермінові не має особливого значення при аналізі фінансової звітності, тому що на сьогодні завищені відсоткові ставки короткотермінові позикові кошти можуть використовуватися й на інший напрямок - фінансування вкладень у необоротні активи» [36, с.60].

Разом з тим, підприємство може здійснювати погашення поточних платежів більше року. Економіст Ф.Ф. Бутинець наголосив ще на одному факторі, за допомогою якого можна вичленити вид зобов'язання. Учений вказує, що зобов'язання зараховують до поточних, «...якщо вони оплачуються на першу вимогу кредитора» [17].

Переважає більшість авторів допускають, що поточні зобов'язання можуть погашатися за рахунок активів, які підпадають під класифікацію як поточні у тому ж бухгалтерському балансі, як і ці зобов'язання [17, 24, 42].

Подібної думки тримаються і провідні науковці Комітету Американського інституту дипломованих бухгалтерів-експертів, вони

стверджують, що поняття «поточні зобов'язання» застосовується в більшості випадків для тих фінансових обов'язків, щодо яких можна чітко бути впевненим, що їхнє погашення буде проведено за рахунок поточних активів або при умові утворення інших поточних зобов'язань» [13].

У закордонних наукових працях поточні зобов'язання часто діляться на оціночні, фактичні та умовні. Так, Б. Нідлз, Х. Андерсон, Д. Колдуелл сформулювали такі описові ознаки цих видів поточних зобов'язань:

1) оціночні зобов'язання (*estimated liabilities*) – це специфічні зобов'язання, більш точна сума по яких не може бути визначена до того періоду, коли настане певна дата. Для прикладу такими зобов'язаннями є: заборгованість з податку на прибуток; заборгованість з податку на майно; гарантійні зобов'язання; заборгованість, яка виникає по оплаті відпусток;

2) фактичні зобов'язання (*definitely determinable liabilities*) – поява їх зумовлена існуванням договору, контракту або на основі законодавства. Їх підрахунок здійснюється точно. Фактичні зобов'язання включають в себе: заборгованість за рахунками постачальників; видані векселі; дивідендна заборгованість; заборгованість з податку з продажів і акцизного податку; частка довготермінових зобов'язань, а саме їх поточна частина; нараховані зобов'язання; заборгованість по заробітній платі; доходи майбутніх періодів;

3) умовні зобов'язання (*contingent liability*) – це зобов'язання, які не існують. Однак вони є потенційними зобов'язаннями, оскільки залежать від майбутньої події, але такої, що виникає від минулої угоди [52].

Отже, під зобов'язаннями, з нашої точки зору, опираючись на трактування провідних науковців необхідно розуміти визначену і підтверджену у вартісному вираженні, а також юридично оформлену заборгованість одного суб'єкта господарювання стосовно іншого, погашення якої, як очікується, спричинить вихід з підприємства тих ресурсів, які на ньому втілюють у собі економічні вигоди. Разом з тим, поточні зобов'язання – це заборгованість, яка з'явилася у одного суб'єкта по відношенню до іншого, вона виникла у

минулому періоді, при цьому її погашення має відбутися протягом року з моменту її виникнення або ж протягом операційного циклу підприємства.

Учені по-різному трактують поточні зобов'язання, наголошуючи на основній її характеристиці - короткостроковий термін погашення. Так, С.І. Травінська зазначає: «... поточні зобов'язання як зобов'язання, підлягають погашенню на вимогу кредиторів, а також та частина зобов'язань, яка буде погашена протягом операційного циклу або одного року, починаючи з дати балансу» [62].

На роздуми А.Т. Сафарової: «... під поточними зобов'язаннями слід усвідомити фактичну поточну заборгованість одного суб'єкта на користь іншого, яка виникла внаслідок подій, що відбулись раніше, та погашення якої повинно відбутися протягом дванадцяти місяців з моменту її виникнення або протягом операційного циклу підприємства» [56].

В.В. Качалін підкреслює: «... що такий вид зобов'язань – це зобов'язання, для ліквідації яких використовуються поточні активи, які могли б бути використані в операційній діяльності суб'єкта господарювання» [23].

При цьому, Н.С. Абалмасова та В.С. Терещенко під поточними зобов'язаннями трактують: «... короткострокові фінансові зобов'язання, які повинні бути погашені протягом поточного операційного циклу підприємства чи протягом року з дати складання бухгалтерського балансу; зобов'язання, які оплачуються на вимогу кредиторів або інший варіант, вони будуть ліквідовані протягом дванадцяти місяців» [13].

Критерії класифікації зобов'язань, які оголосили вищезазначені науковці, є більш виваженими і в них відчуються сучасні погляди до провадження господарської діяльності підприємства.

На нашу думку, заборгованість підприємства можна визначити як зобов'язання, коли вона відповідає таким критеріям:

1. Існування чи наявність заборгованості на конкретний період. Буває це правило важко реалізувати, оскільки можуть виникнути сумніви, чи ці події відбулися чи призвели вони до наявної теперішніх боргів. Подальші напрямки

руху підприємства за таких умов відображені в Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку (далі – МСБО) 37 “Забезпечення, непередбачені зобов’язання та непередбачені активи”, що можна використати і на вітчизняних підприємствах. Так, “...підприємство визначає, чи існує теперішня заборгованість на дату балансу, враховуючи всі наявні свідчення, включаючи, наприклад, висновок експертів. Представлені свідчення мають будь-які додаткові доводи, що їх надають події, після дати балансу, опираючись на такі результати:

а) тоді як ймовірніше, що теперішньої заборгованості не було на дату балансу, підприємство визнає забезпечення (якщо задоволені певні критерії цього визнання);

б) якщо ж, коли ймовірніше, що теперішня заборгованість не була чи не існувала на дату балансу, підприємство аналізує інформацію про непередбачені зобов’язання, якщо можливість вибуття ресурсів, котрі містять у собі економічні вигоди, є недосяжною” [45].

2. Якщо ж виникає як результат минулих подій. Проаналізуємо МСБО 37 “Забезпечення, непередбачені зобов’язання та непередбачені активи”, в якому детально показано суть минулих подій, унаслідок яких виникає зобов’язання. Згідно цього стандарту подія, що створює зобов’язання (а вона є минула подія спричинена теперішньою заборгованістю), – це подія, що створює конструктивне чи юридичне зобов’язання, яке призведе до того, що підприємство не матиме реальної альтернативи погасити цю заборгованість. Юридичне зобов’язання – це зобов’язання, яке виникає на підставі існування контракту, законодавства або іншої дії закону. Конструктивне зобов’язання – це зобов’язання, яке виникло у результаті дій підприємства, або:

– підприємство вказало іншим сторонам, що воно візьме на себе певні зобов’язання згідно практики, встановленою минулих періодів, опублікованою політикою чи лише конкретною поточною заявою;

– як результат, підприємство утворило надію у протилежній стороні, щодо обґрунтованого очікування, що воно виконає ці зобов’язання [45].

Таке розуміння доцільно було б відобразити й у П(С)БО 11 “Зобов’язання” з метою більш глибокого розуміння сутності самого зобов’язання.

3. Буде обов’язково погашена, хоча щодо майбутнього погашення зобов’язання має дещо не гарантійний характер настання, оскільки у підприємства можуть з’явитися фінансові проблеми. Не відкидаємо можливості настання наслідків невиконання зобов’язань - штрафні санкції, які все-таки призведуть до вилучення активів на користь протилежної сторони. У разі, якщо зобов’язання на дату балансу не буде погашено, то його слід включити у склад доходу звітного періоду.

4. Наявність чіткого терміну виконання. Проте цей термін може бути відрегульований через певні фінансові труднощі.

5. Прийнята підприємством, на яке покладено обов’язок щодо її погашення, водночас сформувало в інших суб’єктів обґрунтоване очікування, що підприємство виконає свої зобов’язання.

6. Визначено суб’єкти зобов’язань. Проте в окремих видах зобов’язань, наприклад, забезпеченнях наступних витрат і платежів, на момент їхньої реєстрації кредитор не завжди може бути ідентифікованим. Якщо забезпечення створюється на виплату відпусток, то сторонами зобов’язань буде суб’єкт господарювання та його підлеглі, причому ймовірність настання чи проведення з ними розрахунку досить велика. При цьому створенні інших видів забезпечень визначення другого суб’єкта зобов’язань є ймовірним чи умовним.

7. Погашення заборгованості спричинить вибуття з підприємства ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди. Погашення зобов’язання може відбуватися таким чином: сплати грошових коштів, передачі оборотних чи необоротних активів, надання відповідних послуг, збільшення власного капіталу (для прикладу - кредитор у погашення зобов’язання може отримати від боржника емітовані ним акції), отримання відмови кредитора від своїх прав, зарахування зустрічних однорідних вимог. Отже, не важливо яким способом

відбувається погашення зобов'язання, воно все одно пов'язане з вилученням активів, а отже, зі зменшенням через це економічних вигод.

8. Оцінка заборгованості достовірно визначена. Якщо усе вище недостатньо визначені, то доцільно господарську операцію оцінити з точки зору зарахування заборгованості до забезпечень наступних витрат і платежів або непередбачених зобов'язань. У П(С)БО 11 “Зобов'язання” подано такі визначення цих понять: забезпечення – зобов'язання з невизначеною сумою або часом погашення на дату балансу [7].

Таким чином, зобов'язання є невід'ємною частиною діяльності підприємства. У процесі виробництва суб'єкт господарювання постачає матеріальні цінності, використовує працю найманих працівників, отримує кредити банків, сплачує податки і збори, розраховується з постачальниками і т. д. Усе це зумовлює появі зобов'язань підприємства, як перед державою, так і іншими учасниками господарського процесу.

1.3. Базові умови для проведення методики обліку, контролю і аналізу поточних зобов'язань (на прикладі ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО»)

Об'єкт дослідження – ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» в Україні є одним із найбільших виробників у молокопереробній галузі. Чисельність працюючих на заводі становить більше 400 осіб.

Асортимент РАДИВИЛІВМОЛОКО включає 32 вида молочної продукції, яка випускається під ТМ «Радю»: молоко, сметану, масло, кефір, ряжанку, йогурти, термостатну молочну продукцію, м'які і кисломолочні сири, новинка підприємства – безлактозне молоко, безлактозний кефір з різними наповнювачами.

Аби покращити якість продукції на підприємстві встановлено сучасне високотехнологічне обладнання закритого циклу, яке виключає участь людини у виробничий процес на всіх стадія операційного циклу виробництва - від

забору сировини до фасування готової продукції. Такий підхід гарантує безпеку і якість продукту.

Організаційна структура ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» зображена на рисунку 1.2.

ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО», подібно до інших підприємств виробництва молочної продукції, має свою особисту філософію, яка ґрунтується на тому, що ми дбаємо про здоров'я українського люду, випускаючи для наймолодших українців натуральну, свіженьку та якісну молочну продукцію за виваженими цінами.

Рис. 1.2. Організаційна структура управління ТОВ «РАДОВИЛІВМОЛОКО»

Загальна схема виробничих процесів на підприємстві представлена на рисунку 1.3.

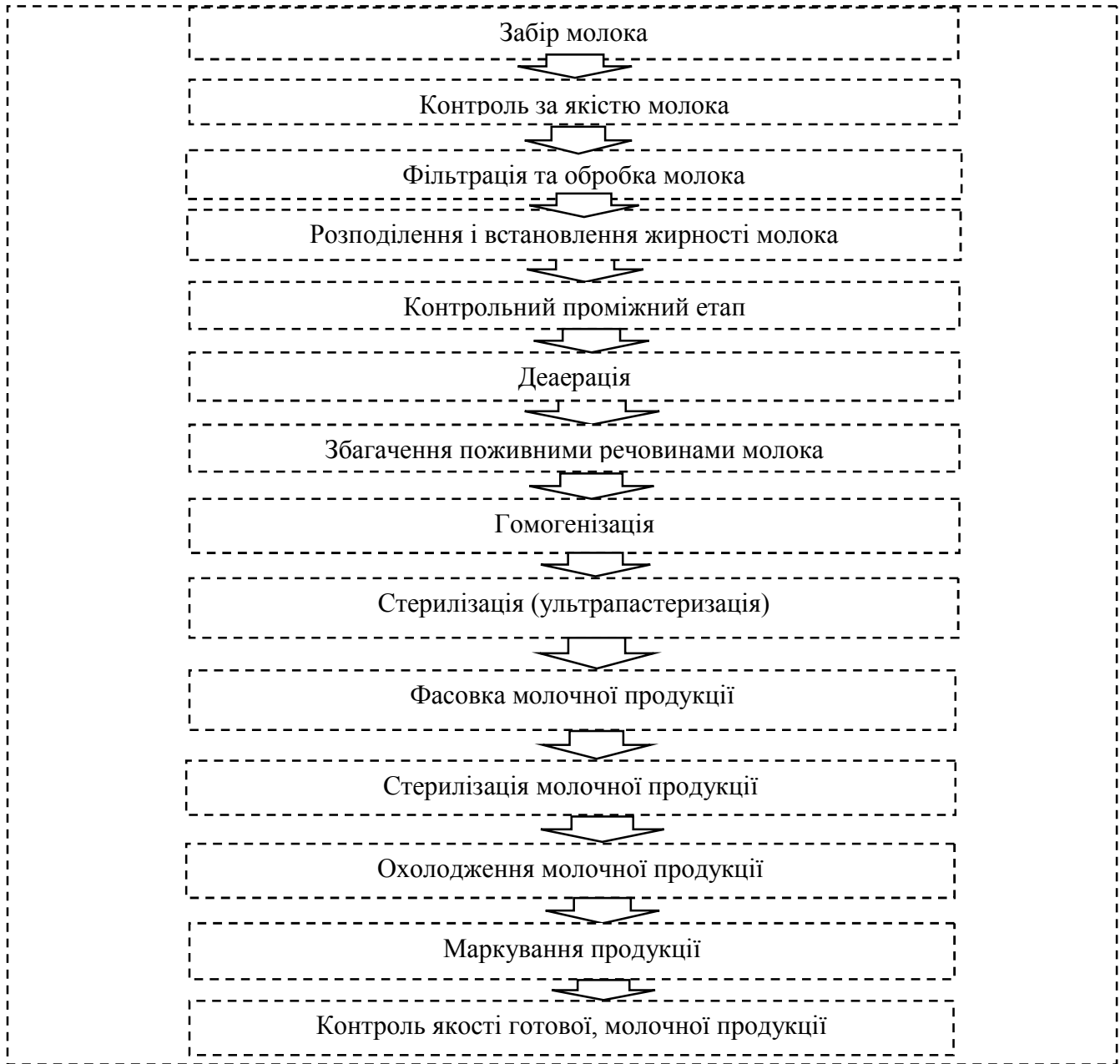

Рис. 1.3. Схема послідовності процесів виробництва молочної продукції у
ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО»

Фінансові результати діяльності ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» у 2015 – 2019 рр. наведені в таблиці 1.2.

Дані таблиці 1.2 показують, що у 2019 р. сума виручки від реалізації продукції підприємства склала 2024684 тис. грн., що на 181,68 % більше, ніж у 2015 р.

Таблиця 1.2

**Аналіз фінансових показників ТОВ «РАДОВИЛІВМОЛОКО»
за 2015 – 2019 рр., тис. грн.**

Статті, тис. грн..	Роки					Відхилення 2015 р. до 2019р.	
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Абсолютне	%
Дохід (виручка) від реалізації продукції	718790	944276	1171732	1659649	2024684	+1305894	181,68
Інші операційні доходи	1332	32780	5234	6358	4568	+3236	242,94
Всього доходів	720122	977056	1176966	1666007	2029252	+1309130	181,79
Матеріальні затрати	399680	623974	782951	1152828	1409205	+1009525	252,58
Витрати на оплату праці	38027	47545	48713	52692	61650	+23623	62,12
Відрахування на соціальні заходи	12271	18134	16691	18281	13480	+1209	9,85
Амортизація	10165	22904	26406	28154	26299	+16134	158,72
Інші операційні витрати	78667	121666	120367	198611	253166	+174499	221,82
Всього витрат	538810	834223	995128	1450566	1763800	+1224990	227,35
Чистий прибуток	34195	19597	25028	60745	129631	+95436	279,09

Така тенденція безумовно вважається позитивною у діяльності господарюючого суб'єкта. Відбувся приріст загальної суми надходжень відповідно на 1309130 тис. грн. (або на 181,79 %) , у порівнянні з аналогічним показником за 2015 рік.

Разом з тим, спостерігаємо висхідну динаміку загального обсягу витрат на підприємстві: у 2019 році даний показник зріс на 1224990 тис. грн. (на 227,35

%) у порівнянні з 2015 р. Дана картина на підприємстві обумовлена збільшенням обсягу виробництва продукції.

Позитивною тенденцією є збільшення обсягу чистого прибутку у 2019 р. порівняно з 2015 р. на 95436 тис. грн. (на 279,09%). Позитивні дії, які утворилися на підприємстві зумовлені зростанням обсягу виробництва та самої реалізації продукції, а також підвищенням рівня цін на продукцію упродовж останніх п'ять років.

Доцільно провести розрахунок показників ліквідності та платоспроможності підприємства у 2015 – 2019 рр. (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

**Аналіз показників ліквідності та платоспроможності
ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» за 2015 – 2019 рр.**

Показник	Нормативне значення	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	Відхилення 2019 до 2015 рр.
							абсол.
Коефіцієнт платоспроможності	$\geq 0,5$	0,28	0,29	0,28	0,33	0,34	+0,06
Коефіцієнт фінансування	$\geq 1,0$	0,72	0,71	0,72	0,67	0,66	-0,06
Коефіцієнт забезпеченості	$\geq 0,1$	0,30	0,35	0,21	0,52	0,50	+0,2
Коефіцієнт загальної ліквідності	> 1	1,32	1,54	1,27	2,09	2,00	+0,68
Коефіцієнт поточної ліквідності	$> 0,7$	1,29	1,33	0,92	1,48	1,60	+0,31
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$> 0,2$	0,01	0,003	0,07	0,08	0,14	+0,13

Аналітичні дані з таблиці 1.3 були розраховані за такими формулами.

- коефіцієнт платоспроможності (фінансової незалежності) – визначається як відношення власного капіталу(ВК) до валюти балансу (ВБ):

$$K_a = BK/ВБ \quad (1.1)$$

- коефіцієнт фінансування – визначається як відношення загальної суми за показниками підсумків II-V розділів пасиву балансу до власного капіталу:

$$K_f = З / BK \quad (1.2)$$

- коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами - визначається як відношення різниці між показниками оборотних активів (ОА) та поточних зобов'язань (ПЗ) до суми оборотних активів:

$$K_z = (OА - ПЗ) / OА \quad (1.3)$$

- коефіцієнт загальної ліквідності – показник, який дає найбільш загальну оцінку ліквідності активів та визначається відношенням оборотних активів (ОА) до поточних зобов'язань (ПЗ):

$$K_{зл} = OА / ПЗ \quad (1.4)$$

- коефіцієнт поточної ліквідності – відображає платіжні можливості підприємства щодо погашення поточних зобов'язань за умови своєчасного здійснення розрахунків з дебіторами та визначається як відношення різниці між оборотними активами (ОА) та запасами (З) до поточних зобов'язань:

$$K_{пл} = (OА - З) / ПЗ \quad (1.5)$$

- коефіцієнт абсолютної ліквідності - визначається відношенням грошових активів (ГА) до поточних зобов'язань (ПЗ):

$$K_{ал} = ГА / ПЗ \quad (1.6)$$

Спостерігаємо на підставі проведеного аналізу позитивну динаміку щодо зміни показників платоспроможності та ліквідності. Проте все ж існують пробіли у фінансовому стані підприємства, якщо здійснити порівняльну оцінку при отриманих значень показників із нормативами. Зокрема, необхідно збільшувати обсяг власного капіталу для забезпечення зобов'язань підприємства ($K_{пл} = 0,34$ станом на кінець 2019 р. при нормативі 0,5). Одночасно підприємство забезпечене обсягами власних оборотних засобів ($K_{зл} = 0,5$ станом на кінець 2019р . при нормативі 0,1). Також підприємство за рахунок власних ліквідних активів може здійснити покриття поточних зобов'язань (станом на кінець 2019 р. $K_{заг.лікв.} = 2,0$). При цьому було би варто наростити обсяги грошових коштів для негайного покриття зобов'язань ($K_{абс.лікв.} = 0,14$ станом на кінець 2017 р. при нормативі 0,2).

Підсумовуючи, необхідно підкреслити, що проведений аналіз фінансових показників діяльності ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» проілюстрував, що

підприємство є рентабельним має високу ринкову вартість, а значний рівень надходжень від реалізації продукції, та позитивна зростаюча їх динаміка свідчить про високу конкурентоспроможність продукції підприємства.

Конкретні положення облікової політики ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО», що використані при підготовці фінансової звітності, представлені нижче.

Нами були визначено, що вартісна межа для малоцінних необоротних матеріальних активів (з терміном використання понад рік) становить 6000 грн.

У товаристві діє перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції, а також затверджений перелік і склад змінних та постійних загальновиробничих витрат. Для бази розподілу змінних і постійних загальновиробничих витрат прийнято витрати прямі, що включені до виробничої собівартості продукції.

Безготівкові операції в іноземній валюті відображаються в обліку за курсом НБУ на ту дату, коли була здійснена операція.

Інноваційні комп'ютерні технології використовуються на підприємстві для ведення бухгалтерського обліку поточних зобов'язань, яка використовується на ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО».

«РАДИВИЛІВМОЛОКО» спрощує роботу відділу бухгалтерії підприємства, так як за одноразове введення даних забезпечує єдність усієї інформаційної бази.

При використанні автоматизованої системи вирішується проблема оперативності аналітичного обліку поточних зобов'язань. З'являється можливість лише в межах одного синтетичного рахунку одержати декілька аналітичних даних, які різнобічно відображають первинну інформацію.

Програма «1С: Бухгалтерія 8.0», яка використовується на підприємстві сприяє налагодженню розгалуженої системи аналітичних рахунків для обліку поточних зобов'язань, вести облік господарських операцій щодо отримання та погашення різного роду заборгованостей з постачальниками, замовниками, соціальними фондами за встановленими зразками та за допомогою документів,

сприяє формуванню різних форм внутрішньої звітності для управлінського персоналу.

Актуально зупинитися на структурі бухгалтерії на підприємстві, за якою здійснюється моніторинг та контроль за достовірністю облікових даних, поточних зобов'язань і надійністю інформаційних зв'язків.

Інформаційний відділ — працівники цієї групи ведуть первинну інформацію та налагоджують та обслуговують програмне забезпечення.

Безпосередньо сама бухгалтерія — певна група бухгалтерів-операторів, які спеціалізуються на веденні бухгалтерського обліку поточних зобов'язань.

Контрольний відділ — бухгалтери-контролери, які провадять контрольні дії за правильністю введення облікової інформації щодо поточних зобов'язань.

Зауважимо, що представлена структура бухгалтерії, яка веде бухгалтерський облік поточних зобов'язань на підприємстві дозволяє одночасно здійснювати контроль за стежити за достовірністю введення облікових даних, забезпечувати наповнення інформаційної бази даних щодо обліку поточних зобов'язань.

Висновки до розділу 1

На базі проведеного дослідження щодо сутності та теоретичних засад обліку, контролю і аналізу поточних зобов'язань значною мірою дозволило сформулювати такі висновки:

1. На нашу думку, дефініцію «зобов'язання» можна трактувати як заборгованість підприємства, яка виникла в минулому періоді, але погашення якої має відбутися у поточному чи майбутньому періодах. Певною мірою, структура зобов'язань включає в себе довгострокові, поточні та доходи майбутніх періодів. Разом з тим, поточні зобов'язання – це борги одного суб'єкта на користь іншого суб'єкта, яка виникла внаслідок минулих подій, але погашення якої повинно відбутися протягом одного року з моменту її виникнення або протягом операційного циклу підприємства. Базовою

відмінністю поточних зобов'язань, на відміну від інших елементів зобов'язань, є термін їх погашення (до 1 року).

2. Теоретичні напрацювання та аналіз нормативно-правової, наукової літератури пояснює що, згідно з певними закономірностями до складу поточних зобов'язань підприємство може відносити: кредити банків(як правило короткострокові); поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями; векселі видані; поточні зобов'язання перед бюджетом; кредиторську заборгованість у результаті виконаних роботи, проданих товарів чи наданих послуг; поточні зобов'язання за розрахунками з учасниками; поточні зобов'язання із внутрішніх розрахунків; зобов'язання за розрахунками з одержаних авансів;; поточні зобов'язання за розрахунками зі страхування; поточні зобов'язання за розрахунками з оплати праці; інші поточні зобов'язання.

3. Згідно дослідження організаційно-економічної характеристики, підприємство ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» є одним із потужних національних виробників молочної продукції у регіоні. Проведений аналіз фінансової звітності діяльності ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» показав наступне, що підприємство є рентабельним, а високий рівень та позитивна динаміка надходжень від реалізації продукції свідчить про конкурентоспроможність продукції товариства та високу його ринкову вартість.

4. Підприємство використовує у своїй роботі передові інструменти комп'ютерної форми ведення бухгалтерського обліку поточних зобов'язань, яка використана і актуальна до цього часу на ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО». Вважається, що використанням програми «1С: Бухгалтерія 8.0» дозволяє налаштувати ефективний, зворотний аналітичний облік за усіма кредиторами підприємства.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ТА ОПТИМІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

2.1. Методика ведення фінансового обліку поточних зобов'язань

У контексті раціоналізації організації бухгалтерського обліку зобов'язань потрібно окреслити вектор у якому порядку відбуваються облікові процеси на кожному етапі їх обліку. ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» має таких три етапи - первинний, поточний і підсумковий облік.

Первинний облік – це етап первинного обліку поєднаний з документуванням, на цьому етапі формуються визначення та провадиться оцінка зобов'язань.

Поточний етап облікового процесу – це етап на якому здійснюється бухгалтерська обробка первинної документації, їх реєстрація у відповідних регістрах обліку - відомостях, журналах, книгах, машинних документах.

Підсумковий обліковий процес базується на тому, що інформація із журналів та відомостей групується у Головній книзі, там вона систематизується на синтетичних рахунках.

Первинна документація з обліку поточних зобов'язань становить складову номенклатур первинного обліку. Їх ще іменують носіями облікових номенклатур. Визначення переважної більшості номенклатур відбувається централізовано, якщо у такому порядку їх не створено, тоді їх включають у альбоми форм первинних документів.

Оптимальна організація обліку з кредиторами - це своєчасно проведені з ними розрахунки. Для оптимізації цього процесу бухгалтерія складає особливі графіки - календарі різної форми. Розробка таких графіків та чітке їх дотримання унеможливорює появі порушень, які пов'язані з недотриманням строків або несплатою певного виду платежів.

Крім цього, необхідним елементом з позиції бухгалтерського обліку є правильна оцінка господарських засобів, джерел їх утворення та результатів діяльності. Оцінка чинить вплив на загальний обліковий процес, забезпечуючи достовірні дані про наявні ресурси підприємства, правдиву звітність і, як результат сприяє ефективному управлінню господарською діяльністю.

Оцінка зобов'язання відбувається сумою коштів, необхідною для погашення заборгованості, в ринкових умовах - вартістю представлених товарів і послуг.

Згідно принципам бухгалтерського обліку та фінансової звітності в обліку необхідно використовувати такі методи оцінки, які стримуватимуть або будуть запобігати завищенню оцінки активів і доходів та заниженню оцінки витрат суб'єктів господарювання і зобов'язань.

Оцінка зобов'язань повинна проводитися таким методом, який би відображав їх реальну суму. Використовуючи принцип безперервності оцінку зобов'язань підприємства здійснюють, виходячи з припущення, що його діяльність триватиме й в подальшому.

У Плані рахунків бухгалтерського облікує рахунок 60 «Короткострокові позики», який містить інформацію про кредити та позики. На рахунку 60 «Короткострокові позики» провадиться облік розрахунків як у національній так і у іноземній валютах за кредитами банків, строк повернення яких не перевищує одного року з дати балансу, та за позиками, термін погашення яких минув».

У складі рахунку 60 «Короткострокові позики» є такі субрахунки:

- 601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті»;
- 602 «Короткострокові кредити банків в іноземній валюті»;
- 603 «Відстрочені короткострокові кредити банків у національній валюті»;
- 604 «Відстрочені короткострокові кредити банків в іноземній валюті»;
- 605 «Прострочені позики в національній валюті»;

– 606 «Прострочені позики в іноземній валюті» [11].

Тому доцільно погодитися з думкою А.Т. Сафарової, про необхідність внесення зміни до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку в частині субрахунків до рахунку 60 «Короткострокові позики», а саме:

– ввести додатковий субрахунок для відображення в обліку позик, отриманих від небанківських установ - субрахунок 607 «Короткострокові позики у національній валюті» та 608 «Короткострокові позики в іноземній валюті»;

– субрахунок 609 «Розрахунки за кредитом-овердрафт» [57, с.60].

Аналітичний облік короткострокових позик ведеться за позикодавцями (банками) в розрізі кожної позики окремо та за термінами їх погашення.

Кореспонденція рахунків з обліку розрахунків підприємства за короткостроковими позиками наведена у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

**Порядок проведення кореспонденції рахунків з обліку розрахунків
ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» (за короткостроковими позиками)**

№ пор.	Основний документ	Сутність операції	Кореспонденція рахунків (типова)		Кореспонденція рахунків підприємства		
			Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1.	Кредитний договір	На рахунок підприємства – позичальника надійшли кредитні кошти	311	601	311	601	70000
2.	Кредитний договір	Нараховані відсотки відповідно до кредитного договору	951	684	951	684	2500
3.	Кредитний договір	По короткостроковому кредиту підприємство оплатило заборгованість	601	311	601	311	61500
4.	Кредитний договір	Відповідно до кредитного договору оплачені відсотки	684	311	684	311	2500

Отже, як показано у вищепредставленій кореспонденції підприємство бухгалтерські проведення на підприємстві здійснює відповідно до загальноприйнятих.

Рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» призначений для обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками за отримані матеріальні цінності (роботи, послуги)

Даний рахунок, містить кредит, який відображає заборгованість за отримані від постачальників чи підрядників матеріальні цінності (роботи, послуги), а за дебетом – така заборгованість погашається.

У практиці ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» з'ясовано, що підприємство є платником таких податків і зборів: податок на прибуток, податок та додану вартість, земельний податок, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, рентні платежі (плата за воду).

На даному підприємстві аналітичний облік розрахунків за податками й платежами ведеться у розрізі їх видів. Кореспонденція рахунків з обліку розрахунків з бюджетом наведена у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

**Кореспонденція рахунків з обліку розрахунків
ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» з бюджетом**

№ пор.	Первинний документ	Зміст операції	Кореспонденція рахунків (типова)		Кореспонденція рахунків підприємства		
			Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Податкова декларація з ПДВ	Нарахована сума ПДВ	70	641	70	641	12653
2.	Декларація з податку на прибуток	Нарахована сума податку на прибуток	98	641	98	641	31250
3.	Відомість оплати праці	Здійснено відрахування ПДФО	66	641	66	641	632541

Продовження табл. 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8
4.	Виписка з рахунку в банку	Здійснено перерахунок нарахованих сум податків до бюджету	641	311	641	311	680000
5.	Виписка з рахунку в банку	Здійснено повернення на рахунок підприємства зайво нарахованих коштів	31	641	31	641	3556

Відмітимо, що дана таблиця ілюструє - облік розрахунків з бюджетом та повністю відповідає загальноприйнятим нормам.

Очевидно, що на досліджуваному підприємстві ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» облік розрахункових операцій автоматизовано, а машинограми виступають регістрами обліку поточних зобов'язань підприємства.

2.2. Специфіка здійснення управлінського обліку поточних зобов'язань підприємства

Кредиторська заборгованість чинить великий вплив на фінансові результати підприємства та на його господарську діяльність. Якщо ми пришвидшимо обертання оборотного капіталу, то це автоматично підвищить фінансові результати усіх видів звичайної діяльності та забезпечить платоспроможність підприємства у довгостроковій перспективі. Тому постає задача прискорити кругообіг оборотного капіталу. Лише правильне управління грошовими коштами приведе до їх ефективного і раціонального використання. Для того, щоб удосконалити аналітичний облік розрахунків з постачальниками та підрядниками постає питання у впровадженні в облікову систему такого аналітичного документа, який би відображав усі операції з кожним

постачальником (підрядником) протягом року аби усунути факт появи простроченої кредиторської заборгованості.

Відомість розрахунків з постачальниками (підрядниками) буде в себе включати таку інформацію, як постачання товарно-матеріальних цінностей, попередні поставки та заборгованість по них, умови продажу товарно-матеріальних цінностей, відображення дати по гашення заборгованості за певною поставкою. Заступник головного бухгалтера буде відповідати за ведення такої відомості, окрім того за прийняття рішень щодо розрахунків з постачальниками та підрядниками.

Управління кредиторською заборгованістю передбачає використання підприємством найбільш прийнятих для цього форм, обсягів, строків розрахунків з контрагентами. Не менш важливим є управління кредиторської заборгованості, яка відображена значною часткою у поточних пасивах підприємства, а це першочергово впливає на зміну показників ліквідності та платоспроможності.

Коли підприємство починає аналізувати кредиторську заборгованість, то воно усвідомлює значимість управління цією заборгованості на підприємстві, а також правильний її аналіз, який відбувається при наявності усієї необхідної інформації: баланс підприємства, звіт про фінансові результати, примітки до річної фінансової звітності, первинні документи, журнали, в яких відображається рух відповідних платежів, а також розрахункові відомості про нарахування заробітної плати.

Зазначимо на необхідності проведення аудиту кредиторської заборгованості, результати якого сприятимуть визначенню усіх відхилень в структурі заборгованості, дозволять розробити заходи по регулюванню її, з метою зменшення її негативного впливу на усю діяльність підприємства. Одним із проявів появи змін у структурі заборгованості є взаємні неплатежі. Отож для ефективної роботи підприємства необхідно провести структурування заборгованості по видах і при цьому з врахуванням кожної окремої ситуації на підприємстві.

Бухгалтер досліджуваного підприємства зосереджує свою увагу на управлінні кредиторською заборгованістю, а саме:

- обґрунтовує появу кредиторської заборгованості;
- окреслює політику специфіку надання кредиту у розрізі як видів продукції так і з врахуванням груп постачальників;
- контролює розрахунки з кредиторами за відстрочену або прострочену заборгованість та аналізує і вивчає причини недотримання договірної дисципліни;
- своєчасно встановлює прийоми прискорення оборотності активів(активів) і працює над політикою зменшення безнадійних боргів;
- забезпечує нормальні умови продажів, які гарантують надходження грошових коштів;
- прогнозує надходження грошових коштів від кредиторів.

Основні прийоми управління кредиторської заборгованості є:

- аналіз замовлень, оформлення розрахунків і встановлення характеру дебіторської та кредиторської заборгованості;
- оцінка реальної вартості існуючої кредиторської заборгованості;
- контроль за співвідношенням кредиторської заборгованості.

Для цілей управління зобов'язаннями підприємства доцільно скласти таблицю, яка відображає групування кредиторської заборгованості перед постачальниками та підрядниками за термінами погашення (табл. 2.3).

Таблиця для проведення аналітики управління кредиторською заборгованістю за товари, роботи, послуги згідно термінів і виконання умов погашення

Кредитор / Період	Кредиторська заборгованість									
	всього	у т.ч. за термінами погашення, грн.			з неї прострочена, грн.					
		до 3 місяців	від 3 до 6 місяців	від 6 до 12 місяців	термін прострочення			сума, грн.	причини виникнення	вжиті заходи
					до 3 місяців	від 3 до 6 місяців	від 6 до 12 місяців			

У ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» облік розрахунків з постачальниками і підрядниками автоматизований. Станом на 01 січня 2019 р. величина кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на даному підприємстві становила 116092 тис. грн.

З метою погашення заборгованості необхідно провести певний алгоритм запланованих дій. Першочергово необхідно здійснити погашення усіх розрахунків за податками та зборами перед бюджетом і тільки тоді підприємство починає покривати витрати пов'язані з розрахунками з оплати праці та проводить розрахунки з постачальниками та підрядниками. Важливо усвідомити, що ефективне управління кредиторською заборгованістю на підприємстві сприятиме оптимізації фінансового стану, з одночасним забезпеченням високих темпів виробництва та конкурентоспроможності.

2.3. Аналітика та оцінка поточних зобов'язань з використанням фінансової звітності ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО»

В сучасних, швидкоплинних умовах розвитку ринкових відносин відбуваються не завжди передбачувані зміни в економічному середовищі. При цьому вагома роль надається фінансовій звітності як інформаційного елементу управління підприємством. При цьому дана звітність є головним джерелом інформації щодо майнового та фінансового стану суб'єкта господарювання, а також основних результатів його господарської діяльності. Фінансова звітність лакмусовим папірцем усіх суттєвих змін в структурі активів, джерел їх утворення (власного та позикового капіталів), результатах господарської діяльності. Фінансова звітність допомагає зовнішнім і внутрішнім користувачам оцінити у якому стані перебуває підприємство.

Зауважимо, що значення фінансової звітності, як елементу бухгалтерського обліку з року в рік зростає все для більшого кола користувачів, що є наслідком розширення кола суб'єктів управління підприємством, які наділені правом приймати різного роду господарські рішення, опираючись на облікову інформацію. Враховуючи сукупність зазначених критеріїв, зазначимо, що усе більше вимог висувається до такого роду звітності, тому вона повинна володіти наступними ознаками: змістовністю та оперативністю, правдивістю даних.

Фінансова звітність важлива не тільки з точки зору формування показників та їх подальшого використання, але й з урахуванням того, як вона впливає на управління, яке її значення в загальній структурі усіх видів звітності (управлінської, податкової, статистичної), хто користується цією інформацією, як саме відбувається її подача зовнішнім користувачам. Принагідно підкреслити, що якісна фінансова звітність підвищує упевненість контрагентів суб'єкта господарювання, позиціонує його як надійного і впливового партнера та може чинити вплив зі свого боку на форму та зміст потенційних взаємовідносин з не тільки з постачальниками, але і самими покупцями.

Фінансова звітність ефективно поєднується з основними функціями менеджменту, такими як планування, мотивація, організація та контроль. Обґрунтування завдань та напрямів діяльності, моделювання планових та формування базових показників роботи підприємства, все це здійснюється під час планування інформації з фінансової звітності. Опосередкований її вплив відбувається лише на стадії організації роботи та зборі первинних даних, процедури й методу їх обробки у самій системі фінансового обліку, з одночасним здійсненням деталізації завдань, визначення інформаційних вимог щодо діяльності підприємства. Разом з тим, фінансова звітність є інструментом стимуляції появи нових напрямків управління підприємством. Вона забезпечує проведення ефективної оцінки, моніторингу, контролю, аналізу досягнутих результатів підприємства та дозволяє провести коригування управлінських рішень.

Чим краще сформована на підприємстві система фінансової звітності і рішень, тим кращий зв'язок підприємства із зовнішніми контрагентами. Інша специфіка управлінської звітності, так як вона залежить від виду галузі економіки, розмірів та специфіки господарської та виробничої діяльності підприємства. Але перше місце серед усієї звітності підприємства завжди належатиме фінансовій, що зумовлено її вагомістю, спрямованістю на задоволення потреб зовнішніх та внутрішніх користувачів [35, с.401].

Аби відобразити інформацію про поточні зобов'язання НП(С)БО 1 нами побудована таблиця 2.4., у якій відображені усі актуальні рядки (Статті підприємства).

Згідно певних положень П(С)БО, суб'єкти господарювання мають право додавати до форм звітності нові статті, але за певних обмежень. Можна додати лише ті статті, перелік яких включений у додаток 3 до НП(С)БО 1 з обов'язковим збереженням коду рядка, який там вказаний, для того, щоб легко його ідентифікувати. Щодо поточних зобов'язань, то підприємство у розділ III Балансу (Звіту про фінансовий стан) може додатково додати такі статті (табл. 2.5).

**Баланс, розділ III (Звіту про фінансовий стан)
«Поточні зобов'язання і забезпечення»**

Стаття	Код рядка
Короткострокові кредити банків	1600
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610
товари, роботи, послуги	1615
розрахунками з бюджетом	1620
у тому числі з податку на прибуток	1621
розрахунками зі страхування	1625
розрахунками з оплати праці	1630
Поточні забезпечення	1660
Доходи майбутніх періодів	1665
Інші поточні зобов'язання	1690

Отже, поточні зобов'язання деталізовано представлені у Балансі (Звіту про фінансовий стан) так як на вітчизняних підприємствах мають місце бути переважна більшість з них.

Таблиця 2.5

**Допоміжні статті фінансової звітності в частині розділу
III Балансу (Звіту про фінансовий стан)
«Поточні зобов'язання і забезпечення»**

Стаття	Код рядка
Векселі видані	1605
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1650
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670

Зауважимо, що окремим рядком 1621 виділена заборгованість перед бюджетом з податку на прибуток, що підвищує інформаційну цінність даної звітності, оскільки її користувачі аналізуючи дані Балансу можуть оцінити прибутки підприємства. Погоджуємось з думкою І. Я. Омецінської:

«...питання, щодо відображення в Балансі забезпечень наступних витрат і платежів, досі є відкритим до обговорення» [45]. Згідно з раніше діючим П(С)БО 2 «Баланс» їх відображали у розділі II «Забезпечення наступних витрат і платежів» [45, с.222].

Висновки до розділу 2

Аналізуючи сучасні тенденції обліку поточних зобов'язань на підприємстві та його удосконалення дає можливість зробити такі висновки:

1. Процес організації обліку поточних зобов'язань - це багатоступінчастий і відповідальний процес процес, який здійснюється у чіткій послідовності, підлягає контролінгу і від якого залежить достовірність, своєчасність подачі інформації щодо виникнення та погашення зобов'язань. Серед заходів розроблених для оптимізації організації обліку зобов'язань у ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» виокремлюємо наступні:

- використовуючи ефективні облікові процедури дотримуватися послідовності процесів на кожному етапі обліку;
- встановлювати внутрішні регламенти, які є складовою частиною організації раціонального облікового процесу;
- задля забезпечення ефективності провадження боргової політики розробити Положення про інвентаризацію, у якому було би сформовано процедурний підхід до перевірки розрахунків, що у свою чергу сприятиме уникненню різного роду штрафних санкцій і в подальшому приведе до збільшення прибутку;
- організувати роботу облікового апарату;

2. Специфікою відображення в обліку кредиторської заборгованості ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» за розрахунками з постачальниками і підрядниками є те, що укладення договорів постачання, купівлі-продажу, підряду тощо зумовлює виникнення юридичного зобов'язання, проте воно не відображається на рахунках бухгалтерського обліку і в балансі. Таке зобов'язання з'явиться в

обліку лише після того, коли суб'єкти господарювання перейдуть до виконання взятих на себе обов'язків і при цьому зобов'язання буде відповідати критеріям його визнання відповідно до П(С)БО 11 «Зобов'язання».

3. Задля узгодження правового й облікового законодавства юридичні зобов'язання перед постачальниками та підрядниками ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» пропонуємо зробити його відображення на рахунку позабалансового обліку 042 «Непередбачені зобов'язання» і в примітках до річної фінансової звітності.

При умові, що договір виконаний, юридичні зобов'язання стають реальними і знаходять своє відображення у бухгалтерському обліку. В такому випадку їх слід виключити із позабалансового субрахунку 042 «Непередбачені зобов'язання» та відобразити на рахунках бухгалтерського обліку. Вважаємо таке відображення заборгованості допоможе отримати обґрунтовану і правдиву інформацію, яка віддзеркалює усю заборгованість підприємства. Поточні зобов'язання представлені у Балансі (Звіті про фінансовий стан) досить розгорнуто. Така форма звітності має перевагу у тому, що у звітності виділено окремим рядком 1621 заборгованості перед бюджетом з податку на прибуток.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИКА КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІЗУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

3.1. Особливості методики контролю поточних зобов'язань на підприємстві

Один із найвідповідальніших етапів щодо налагодження ефективної діяльності суб'єкта господарювання – це досконало організувати систему внутрішнього контролю в установі. Суть поняття «організація» являє собою точне впровадження, чітке упорядкування будь-чого і досліджується як процес. Доцільно вважати, що організація внутрішнього контролю представляє собою комплекс заходів, націлених на створення, постійне упорядкування та вдосконалення системи внутрішнього контролю задля інформування управлінського складу щодо діяльності нижчих рівнів управління, а також щодо використання майна підприємства для приймання управлінських рішень та складання фінансової звітності.

Вважаємо за потрібне дослідити систему організації внутрішнього контролю поточних зобов'язань, яка сприятиме точному документуванню розрахунків, повній і вчасній реєстрації даних первинного обліку у регістрах, в тому числі і реальній інформації згідно зобов'язань в звітності і примітках до неї.

Науковець С. Травінська вважає: «...при організації процесу внутрішнього контролю доцільно звернути увагу на основні принципи його ефективності, дотримання яких забезпечує успішне функціонування системи внутрішнього контролю, зокрема: відповідальність, збалансованість, своєчасність повідомлень про відхилення, відповідність контролюючої та контрольованої систем, постійність, комплексність, розподіл обов'язків, дозволів і схвалень»[63]. При дотриманні цих принципів забезпечується ефективне функціонування і стійкість підприємства, зберігається та ефективно використовується ресурсна база і потенціал підприємства, формується система інформаційного забезпечення усіх рівнів управління, забезпечується більш

ефективна, налагоджена та чітка робота підрозділів підприємства зокрема [63, с.103].

Одне із важливих питань організації внутрішнього контролю операцій із поточними зобов'язаннями на підприємстві - це визначення його об'єктів. Об'єкти контролю, охоплені бухгалтерським обліком, збігаються із об'єктами обліку, тому що бухгалтерський облік являється як засобом контролю, так і його об'єктом.

Під об'єктами контролю, що підпорядковані бухгалтерським обліком, необхідно розглядати предмети, господарські процеси, явища, дії посадових і матеріально відповідальних осіб, які підконтрольні функціям бухгалтерського обліку.

Тому, під об'єктами внутрішнього контролю поточних зобов'язань на ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» доцільно розглянути елементи облікової політики підприємства (список первинних документів із обліку поточних зобов'язань; перелік осіб, які мають право підпису документів із обліку поточних зобов'язань; порядок ведення податкового обліку), господарські операції бухгалтерського обліку поточних зобов'язань, записи в первинних документах і облікових регістрах.

Внутрішній контроль стає більш ефективним при умові вмілого поєднання різних способів, прийомів та методів його реалізації. Метод являє собою використання загальнонаукових (аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, моделювання, абстрагування, конкретизація, системний огляд, функціонально-вартісний аналіз) та власних методичних способів та прийомів контролю (ревізія, інвентаризація, тематична перевірка, обстеження, внутрішній аудит, економічний аналіз, експертиза, перевірка виконання прийнятих рішень).

Тому для визначення методики внутрішнього контролю операцій ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» з поточними зобов'язаннями встановимо мету і завдання такого контролю. Мета - забезпечення у бухгалтерському обліці достовірних даних щодо формування поточних зобов'язань; повнота та своєчасність відображення господарських операцій в облікових регістрах та

журналах-ордерах; правильне і правдиве ведення обліку поточних зобов'язань відповідно до принципів ведення облікової політики.

Завдання ґрунтуються на тому аби на підприємстві були наявні усі договори і чітко зареєстровані у відповідних журналах, на базі цього можна вивчити законність і доцільність проведення операцій з поточними зобов'язаннями, на скільки точно і повно вони відображені; оцінка і відображення реальної кредиторської заборгованості; внутрішній контролінг за правильним оформленням документів за поточними зобов'язаннями і чітке їх відображення у обліку і звітності; оцінити стан синтетичного та аналітичного обліку поточних розрахунків на підприємстві, та якості їх відображення господарських операцій в бухгалтерському обліку, облікових регістрах та фінансовій звітності; контролінг за підприємством у сфері дотримання чинного податкового законодавства по операціях з грошима та усіма розрахунками.

Підводячи підсумки, розглянемо порядок організації внутрішнього контролю поточних зобов'язань на підприємстві. Процес організації внутрішнього контролю за поточними зобов'язаннями включає: принципи ефективного внутрішнього контролю, у складі яких є суб'єкти контролю: управлінський та обліковий персонал, працівники економічних та технічних служб, сюди ж входить методика і техніка проведення контролю на підприємстві, яка включає об'єкт, джерела інформації, способи та методи проведення контролю, як загальноприйняті так і власні.

Ще одним та, без сумнівно, надважливим етапом внутрішнього контролю є прийняття відповідних рішень за результатами перевірки і їх виконання. Контроль закінчений при умові, якщо буде виправлено наслідки передбачених відхилень і прийнято міри щодо покращення фінансово-господарської діяльності підприємства чи певних структурних підрозділів в майбутньому.

Аналізуючи методи контролю поточних зобов'язань ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО», на нашу думку, доцільним є використання комп'ютерної форми контролю. Комп'ютеризація і автоматизація обліку та

внутрішнього контролю операцій із поточними зобов'язаннями дає змогу контролерам швидко отримувати інформацію щодо:

- відповідності залишків в синтетичних і аналітичних регістрах бухгалтерського обліку короткострокових кредитів в національній й іноземній валютах;

- реальності операцій із короткостроковими кредитами й позиками, відображеними в бухгалтерському обліку;

- правильності ефективного використання коштів, нарахуванні і сплаті відсотків по кредитах;

- достовірності відображеної кредиторської заборгованості у балансі, дотриманні строків позивної давності;

- достовірності актів звірки щодо підтвердження кредиторської заборгованості;

- доцільності закупівлі матеріалів і цінностей, фактичних розрахунків;

- правильності проведення розрахунків із податковими органами й органами соціального страхування;

- дотриманні раціонального ведення бухгалтерського обліку розрахунків із оплати праці, правильності нарахування заробітної плати, утримань і своєчасності виплати згідно із діючою системою оплати праці.

Одночасно, в рамках проведення контролю поточних зобов'язань ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО», необхідною складовою є аудит поточних зобов'язань, що націлений на оцінку системи обліку та встановлення зловживань та помилок.

Уцілому аудит поточних зобов'язань ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» має забезпечувати перевірку: наявності, якості і реєстрації укладених із контрагентами договорів; повноти й реальності відображення господарських операцій щодо виникнення та погашення поточних зобов'язань в первинних документах; правильність розрахунків в первинних документах (кількість, вартість тощо); законність і своєчасність облікової реєстрації поточних зобов'язань; залишків за синтетичними рахунками, субрахунками,

аналітичними рахунками у розрізі видів поточних зобов'язань; розрахунок та правильність відображення в обліку забезпечень; обґрунтованість відображення інформації щодо поточних зобов'язань за їх видами в звітності.

Можемо також виокремити основні завдання аудиту розрахунків із постачальниками і підрядниками ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО». В першу чергу, це — контроль за дотриманням чинного законодавства та перевірка наявності і правильності оформлення документів із поставки матеріальних цінностей (договорів, рахунків-фактур, актів звіряння розрахунків). По-друге, це — визначення причин та строків виникнення заборгованості по розрахункам, виявлення реальних шляхів її погашення; правильність проведення розрахунків щодо даної заборгованості і відображення їх в обліку. Ще одним завдання аудиту є необхідність підтвердження повноти й своєчасності оприбуткування отриманих цінностей та обліку спожитих послуг та проведених робіт. Зокрема, важливо визначити правильність оцінки отриманих товарів при проведенні бартерних (товарообмінних) операцій.

Здійснюючи аудит виконання договорів купівлі-продажу ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» важливо перевірити повноту і своєчасність оприбуткування матеріальних цінностей і правильність визначення їх якості і залікової маси. Обов'язково необхідно визначити наскільки адекватно на підприємстві використовуються ціни, надбавки і знижки, що витрати по відшкодуванню транспортно-заготівельних проводяться за діючими нормативами та тарифами. Вагомою також є законне проведення оплати простою машин при очікуванні відвантаження молочної продукції. Також необхідно перевірити своєчасне надання та повернення тари сторонами договору згідно умов та чи притягуються до матеріальної відповідальності сторони за порушення договірних зобов'язань.

На нашу думку, обов'язкової уваги аудитор має звернути уваги на виконання умов розрахунків із боку керівників, фахівців обліково-економічної служби. Перевірка правильності та достовірності даних по масі відвантажених товарів (продукції) здійснюється шляхом зіставлення товарно-транспортних

накладних, подорожніх листів, журналів вагаря, квитанцій прийняття продукції. У випадку виявлення невідповідності даних щодо кількості відвантаженої й прийнятої продукції аудит визначає причини і осіб, відповідальних за нестачу, та вимагає відшкодування підприємству нанесених збитків. Перевірка виконання договірних зобов'язань за номенклатурою, кількістю, цінами, тарифами, строками поставки, якістю товарів ґрунтується на повності оприбуткування та комплексності товарів згідно первинних документів (ТТН, рахунок-фактура). Тому дані первинних документів порівнюються з записами книг складського обліку, з відповідними бухгалтерськими рахунками та журналами-ордерами [68, с.93].

При перевірці можуть бути виявлені неоприбутковані матеріальні цінності, завищена вартість придбаних товарів, занесена на рахунки виробництва без попереднього їх зазначення на рахунках, відповідних закуплених товарів; оприбуткуванні менш цінні матеріальні цінності та приховання більш якісних. Щоб визначити такі факти документального дослідження розрахункових операцій необхідно одночасно здійснювати інвентаризацію в момент надходження матеріальних цінностей, що являється завданням внутрішнього аудиту, в тому числі з зустрічним порівнянням розрахунків із постачальниками та опитуванням осіб, які відповідальні за визначені матеріальні цінності.

Ще одним елементом аудиту розрахунків із постачальниками й підрядниками є перевірка правильності застосування цін, націнок, знижок, надбавок і розрахунок податку на додану вартість. У зв'язку з цим перевіряючий звіряє ці дані із договорами та інструкціями щодо порядку їх розрахунку. Розмір платежу залежить від умов доставки товарів, реалізація яких має також бути проконтрольована. Аудитор також перевіряє повноцінність компенсації постачальниками витрат щодо самостійної доставки матеріальних цінностей, при умові транспортування продукції власним транспортом підприємства-покупця.

Наступний етап аудиту розрахунків із постачальниками і підрядниками, на нашу думку, полягає у перевірці документів щодо надходження вантажів

(робіт, послуг). На цьому етапі відбувається перевірка первинних документів із надходження молочної продукції від постачальника: товарно-транспортні накладні (ТТН), рахунки-фактури. Зокрема необхідно перевірити правильне оформлення та облік довіреностей. При цьому під перевірку підпадає: порядок реєстрації виданих, повернутих та використаних довіреностей на отримання матеріальних цінностей; порядок відпуску матеріальних і нематеріальних активів покупцям по довіреності; облік довіреностей в журналі реєстрації довіреностей; зазначення в аналітичному обліку інформації щодо місця зберігання, нумерації, кількості та вартості бланків довіреностей; наявність та правильність оформлення актів щодо списання бланків довіреностей, які складаються не менше одного разу на квартал; відповідальність за несвоєчасне і неповне оприбуткування одержаних за виданими довіреностями цінностей [68, с. 94].

Третій етап ефективної моделі аудиту розрахунків із постачальниками та підрядниками полягає у перевірці відображених розрахунків в обліку. Перевіряючий зрівнює дані журналу 3 та відомості аналітичного обліку 3,3 із реєстром операцій по розрахункам із постачальниками та підрядниками, книгою обліку придбання товарів, даними декларації з податку на додану вартість. Порівнює інформацію із цих документів з первинними документами: товарно-транспортними накладними (ТТН), рахунками-фактурами. Аудитор звертає увагу на правильність переносу сум, дотримання кількості, якості, строків поставки, наявність оплати і порядок розрахунку податкових зобов'язань. При перевірці розрахунків із підрядниками аудитор звіряє чи були включені об'єкти робіт та послуг у титульний список; порядок здійснення забезпечення відповідними джерелами фінансування; наявна проектно-кошторисна документація на об'єкти будівництва; укладені договори із підрядниками та умови розрахунків (по об'єкту в цілому, по завершенню етапів); законне встановлення цін, розцінок, відображення обсягів виконаних робіт; фактичність поданих до оплати рахунків із доданими до них актами виконаних робіт. При виявленні фактів перевищення виконаних робіт,

недоцільного примінення цін, включення в розрахунок витрат, не передбачених кошторисом, варто здійснити контрольний перерахунок виконаних обсягів будівельно-монтажних робіт [68, с. 94].

Аудитор здійснює перевірку собівартості заготівельних матеріальних цінностей, відповідності їх кошторисним розцінкам, наявні понаднормативні запаси невстановленого та непереданого підряднику обладнання, дотримання його цілісності та проведення заходів які прискорять введення його в дію. В той же час аудитор здійснює перевірку забудовника щодо контролю дотримання режиму економії підрядником будівельних матеріалів при здійсненні будівельно-монтажних робіт. При здійсненні перевірки актів прийому забудовником від підрядника виконаних етапів будівельно-монтажних робіт, об'єктів і споруд, аудитору необхідно встановити наскільки дотримуються правила прийому цих робіт, випадки завищення їх вартості. При аналізі актів контрольного заміру робіт зустрічна перевірка звертає увагу на документи виконаних робіт, зазначені в обліку забудовника і дані установи банку, який здійснює фінансування та кредитування забудовника. Ситуації, коли банк відмовляв в оплаті виконаних робіт аудитор досліджує залучивши підрядника, визначає причини, встановлює працівників, які відповідальні за порушення правил виконання і фінансування капітальних вкладень.

Аудитор зобов'язаний контролювати своєчасність та вірність розрахунків із підрядними організаціями щодо виконаних робіт згідно з аналітичним рахунком до рахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами», керуючись нормативними документами про розрахунки і штрафи за порушення правил здійснення розрахункових операцій (за завищення обсягів і вартості виконаних робіт, наданих послуг, поставлених товарів). Під час перевірки підприємства аудитор відбирає робочі документи, які являються основою для формування аудиторського висновку. Водночас це є фактом підтвердження аудиторської перевірки згідно з Міжнародними стандартами аудиту і чинних законодавчо-нормативних актів. Зокрема, Реєстр перевірки договорів із постачальниками та підрядниками надає інформацію щодо оцінки достовірності, об'єктивності,

точності складання договору поставки, відповідність облікових даних даним за договором: асортимент, кількість, якість, строки та порядок поставки, ціна і даним первинних документів та облікових реєстрів. Реєстр виявлених порушень чинного законодавства в договорах купівлі-продажу складається у тому випадку, коли було виявлено недотримання чинного законодавства щодо складання договорів купівлі-продажу.

Реєстр перевірки договірних зобов'язань — при здійсненні контролю реалізації договірних зобов'язань постачальника з кількості, номенклатури, ціни, термінів постачання і якості товарів. Результати перевірки даних первинних документів та облікових реєстрів синтетичного і аналітичного обліку відображаються у відомостях перевірки надходження вантажу. Реєстри перевірки простроченої заборгованості за розрахунками з постачальниками та підрядниками складаються по підсумкам перевірки ведення аналітичного обліку розрахунків із постачальниками та підрядниками за Відомістю 3,3 [68, с.95].

Вагомою складовою аудиту поточних зобов'язань ПАТ «Яготинський маслозавод» є проведення аудиту розрахунків із бюджетом. Основна ціль даного аудиту є аналіз правильності розрахунку податків та платежів, зокрема своєчасність та їх повнота оплати. Здійснюючи даний вид аудиту обов'язково необхідно перевірити кожен вид податку або платежу. Іншими словами, застосовується суцільний метод аудиторської перевірки.

При аудиті аналізуються дані аналітичного обліку окремо по кожному податку та збору. З ціллю здійснення аудиту розрахунків по податкам та платежам аудитор здійснює наступні дії:

- визначає перелік податків та зборів, які зобов'язаний сплачувати суб'єкт господарювання;

- встановлює повноту та розрахунок бази оподаткування кожного податку та збору по окремої;

- перевіряє обґрунтованість примінення ставок податків та зборів і пільг відносно них, встановлює повноту та своєчасність перерахунку платежів та зборів до бюджету;

- перевірює достовірність складених податкових декларацій і вчасність їх здачі до податкового органу;

- перевіряє відображені розрахунки за податками та зборами в системі обліку і звітності;

- надає клієнтам рекомендації відносно оптимізації податкового навантаження [68, с.95].

Здійснюючи аудит розрахунків по оплаті праці аудитор звертає увагу на чисельність персоналу підприємства та відповідність його системі обліку. Вагому роль при здійсненні аудиторської перевірки розрахунків з оплати праці грають дані аналітичного обліку. До уваги береться відповідність показників аналітичного обліку відносно оплати праці даним синтетичного обліку. В тому числі аудитор має перевірити відповідність обрахунку сум заробітної плати різним категоріям працівників підприємства та достовірність їх віднесення на рахунки витрат. У зв'язку з цим аудитор здійснює порівняння первинних документів, згідно з якими було проведено нарахування заробітної плати працівникам (штатний розпис, накази про присвоєні розряди, таблиці обліку робочого часу, наряди, акти виконаних робіт, накладні на здачу продукції на склад тощо), з розрахунково-платіжними відомостями і регістрами обліку (меморіальний ордер 5 та 5А чи відповідні машинограми). Аудитору необхідно провести дослідження відсутності приписок у відомостях обсягів виконаних робіт, підставних осіб тощо. Окрім цього, аудитор здійснює перевірку оплати робіт із поточного чи капітального ремонту, вантажно-розвантажувальних робіт.

Перевіряючи виплати додаткової заробітної плати (надбавки, доплати, гарантійні й компенсаційні виплати, премії) варто дослідити умови згідно яких вони можуть бути виплачені та проаналізувати наявні розпорядчі документи (наказів, положення про преміювання тощо).

Здійснюючи перевірку розрахунків по оплаті праці визначити своєчасність та вірність утримань і нарахувань на заробітну плату. Необхідно обов'язково звернути увагу на правильність нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. В даному випадку аудитор застосовує вибіркові методи перевірки.

Окрім аудиторської вибірки, аудитор повинен підтвердити заборгованість перед контрагентами. Для цього необхідно взяти до уваги МСА 505 «Зовнішні підтвердження», який регламентує порядок одержання аудиторських доказів від зовнішніх користувачів. З метою отримання такого підтвердження аудитор надсилає запит на підприємство про підтвердження заборгованості. До найпоширеніших об'єктів зовнішніх підтверджень відносять рух на поточних рахунках, позики, які надаються позикодавцями, залишки на рахунках кредиторської заборгованості. На достовірність аудиторських доказів, отриманих із використанням зовнішніх підтверджень, впливають компетентність, незалежність, відповідальність, знання підтверджувальних питань та об'єктивність респондентів.

До уваги беруться як позитивні підтвердження, які мають бути підтвердженими в будь-якому випадку, так і негативні, які підтвержені можуть бути лише тоді, коли вказана інформація є неузгодженою. Позитивні запити діляться на закриті без вказання сум, які мають бути підтвердженими, або відкриті із сумами, які необхідно підтвердити.

Здійснюючи процедуру зовнішнього підтвердження, аудитор має провести контроль процесу вибору контрагентів, яким буде надіслано запит, складання та надсилання запитів щодо підтвердження та перевірки, чи прийшла відповідь на всі подані запити. Отримавши підтвердження на запити необхідно звернути увагу на відсутність відповідей на запит про позитивне підтвердження, достовірність отриманих відповідей, причини та частоту винятків. Процедура зовнішнього підтвердження вважається завершеною після здійснення оцінки результатів підтвердження.

До порушень відносно поточних зобов'язань, які можуть бути виявленими під час проведення аудиту відносять: помилки при оформленні первинних документів; недостовірна оцінка поточних зобов'язань; помилки у формуванні кореспонденції рахунків; фіксація неіснуючих зобов'язань; розрахунки позиковими коштами не за цільовим призначенням; несвоєчасне подання звітності тощо.

Здійснення незалежної аудиторської перевірки поточних зобов'язань дає можливість користувачам: визначити відповідність господарської діяльності суб'єкта господарювання та ведення бухгалтерського обліку згідно з чинним законодавством; провести аналіз показників платоспроможності підприємства і застосувати міри відносно її покращення; уникнути фальсифікації документів і шахрайства зі сторони працівників; бути впевненим в достовірності наданої інформації в системі звітності відносно поточних зобов'язань.

Водночас, оптимізувати бухгалтерський облік поточних зобов'язань можливо впровадивши інформаційні технології, які сприятимуть змінам процедур їх перевірки у контексті збору та обробки облікової інформації, яка призведе до оперативності автоматизації аудиту. Автоматизований аудит поточних зобов'язань господарюючих суб'єктів реалізує конкретну сукупність завдань, в першу чергу, інформаційного характеру – прискорює процес отримання та обробки важливої сукупної інформації, здійснюється перевірка документальної інформації, яка була розроблена аудитором під час аудиту, далі, методичне спрямування – сприяє удосконаленню системи систематизації аналітичних даних аудиту за допомогою електронних таблиць, створюються прикладні аудиторські програми, підвищується рівень оперативності здійснення аудиторських процедур, по-третє, покращується вирішення інших завдань, до яких можна віднести: створення баз даних, використання можливостей графічних редакторів, редагування текстів та інше.

В умовах сьогодення здійснюючи незалежну перевірку аудитор повинен володіти додатковими знаннями у сфері систем обробки економічної

інформації, наявний досвід роботи із різними системами бухгалтерського обліку та спеціальними інформаційними системами аудиту.

Беручи до уваги специфіку вітчизняного аудиту поточних зобов'язань в умовах комп'ютеризації, можемо виокремити такі основні вимоги програмного забезпечення:

- гнучкість – можливість адаптації до визначених умов господарювання підприємства окремої сфери (комп'ютерні аудиторські системи повинні мати, не лише загальні вимоги та стандарти аудиту та обліку, а також і інформацію відносно специфіки обліку конкретного суб'єкта господарювання);

- ергономічність – здатність комфортно вести облікові дані, оперативно та доступно формувати звіти;

- прямий зв'язок із бухгалтерськими програмами на рівні баз даних;

- простота та професіоналізм програмного продукту.

До основних перспектив розвитку програм із комп'ютеризації аудиту поточних зобов'язань віднесемо:

- інтеграцію з системою бухгалтерського обліку та програмним забезпеченням його проведення;

- створення основ та деталізованої інструкції відносно складання звітності на основі імпортованих даних бухгалтерського обліку суб'єктів господарювання;

- впровадження та регулярне покращення методології аудиту в частині робочих документів аудитора, бази потенційних (типових) порушень та викривлень;

- запровадження конкретизації в спростованому алгоритмі бізнес-процесів суб'єктів господарювання.

Автоматизація облікового процесу у суб'єктів господарювання висуває вимоги до комп'ютеризації аудиту, кінцева ціль якого полягає у розвитку технологій безперервного віртуального контролю. Даний вид контролю забезпечує роботу на випередження порушень, своєчасне відпрацювання помилок, зменшення рівня ризику отримати негативний результат від перевірок

тощо. Це відноситься до фактів необґрунтованої кредиторської заборгованості перед комерційними організаціями та визначення методів взаємозаліку передбачених заборгованостей. Безперервний віртуальний аудит вважається регулюючою функцією, яка необмежена за об'ємом перевірки та строками його виконання.

3.2. Економічний аналіз поточних зобов'язань підприємства

На всіх стадіях господарського процесу адміністративний персонал підприємств ухвалює певні управлінські рішення з ціллю забезпечити стабільне функціонування та отримати позитивний результат від господарської діяльності. Одним із основних сегментів прийняття управлінських рішень на рівні макроекономіки є фінансово-економічний аналіз. Вагома його складова - аналіз зобов'язань. Необхідність даного аналізу в першу чергу із тим, що в момент заключення зобов'язання підприємству в розпорядження надаються додаткові господарські засоби, зокрема: підприємства починає володіти придбаними активами; в тимчасове розпорядження підприємству надаються кошти, які повинні бути передані іншим контрагентам як компенсація вартості даних активів, як забезпечення додаткового прибутку підприємству. У зв'язку з цим управлінський персонал повинен провести повноцінний аналіз причин утворення зобов'язань, навчитися визначати оптимальну величину та структуру, закономірно використати суму такої заборгованості.

Це виокремлює три головні функції аналізу зобов'язань: оцінювальна, діагностична та прогнозна, які взаємопов'язані між собою. Оцінювальна функція забезпечує визначення ступеню відповідності фактичного стану економічної системи її передбаченим чи теоретично обґрунтованим розмірам. Діагностична – передбачає встановлення причинно-наслідкових зв'язків економічної системи, її змін та впливу факторів на ці зміни. Прогнозна функція спрямована на забезпечення розрахунку невикористаних запасів та пояснення потенційних можливостей відносно приведення економічної системи в необхідний стан.

Тому з метою реалізації визначених функцій економічний аналіз має реалізовувати такі завдання:

визначення місця економічної системи в зовнішньому середовищі; оцінка економічних явищ та процесів і дослідження причинно-наслідкових зв'язків їх змін та удосконалення;

-виявлення невикористаних резервів удосконалення економічної системи;

-узагальнення результатів аналізу з ціллю прийняти обґрунтовані управлінські рішення та проконтролювати їх виконання.

Варто зауважити, що при прийнятті правильного управлінського рішення не так необхідна точність аналітичних розрахунків, як важливо визначити тенденції розвитку економічної системи і невикористані резерви як в звітному періоді, так і на подальші періоди.

Дотримання багатьох функцій та завдань аналізу забезпечує виникнення великої кількості організаційних систем його впровадження. Згідно способу здійснення аналіз можна поділити на зовнішній і внутрішній. Зовнішній аналіз здійснюється сторонніми організаціями. Він направлений в основному на зовнішніх користувачів, тому що аналітик використовує обмежену кількість інформаційних ресурсів щодо діяльності підприємства і, через це, може забезпечити реалізацію лише визначеного переліку завдань. Ця система організації аналізу не здатна в повній мірі забезпечити проведення ряду досліджень і надати обґрунтовані пропозиції для прийняття управлінських рішень.

Внутрішній аналіз здійснюється працівниками підприємства. В залежності від обраної підприємством організаційної системи аналіз можуть здійснювати:

– спеціальні підрозділи економічного аналізу, що, з однієї сторони, забезпечують можливість чіткого розподілення обов'язків між аналітиками, щодо застосування комп'ютерних програми для аналізу інформації, а з іншої, – не забезпечується на належному рівні робота таких підрозділів та апарату управління як єдиного цілого;

– шляхом розподілу ряду аналітичних робіт між функціональними службами підприємства, що забезпечить швидкість виконання аналітичних робіт та дасть можливість вчасно втілити у життя пропозицій, отриманих в результаті аналізу. Однак в цьому випадку досить важко отримати єдність методологічного забезпечення аналізу, та минути багаторазовий аналіз однакових процесів різними функціональними службами підприємства.

Якби організаційна система економічного аналізу не була б обрана підприємство, з метою досягнення цілі та реалізації завдань аналізу повинне до аналітичної роботи залучити всі його служби. Підприємство, яке має удосконалену систему аналітичних досліджень, може уникнути прийняття необґрунтованих управлінських рішень і швидко адаптуватись до змін в зовнішньому середовищі.

На наш погляд, аналіз зобов'язань повинен відповідати таким вимогам:

– забезпечення системного підходу (об'єкт дослідження – в цьому випадку зобов'язання – розглядається як складна динамічна система, яка утворена з різних елементів, які в певній мірі пов'язані як між собою, так і з зовнішнім середовищем);

– оперативність (проводиться відразу після отримання звітності чи іншої важливої інформації, яка містить дані відносно зобов'язань, з ціллю оперативно попередити негативний вплив останніх на фінансовий стан підприємства);

– систематичність (проводиться регулярно, оскільки зобов'язання в значній мірі залежать від часового фактору та навіть на протязі непомітного відрізка часу може суттєво змінитися їхня структура, міра протермінованості);

– принцип пріоритетності (фактори, які мають вплив на об'єкт дослідження (зобов'язання), необхідно аналізувати в порядку інтенсивності їх впливу на визначений об'єкт);

– об'єктивність (достовірне відображення результатів роботи підприємства);

– дієвість (ефективний вплив на результати діяльності підприємства);

- ефективність (результати аналізу зобов'язань мають обґрунтовувати витрати на його проведення);
- наочність (легкість у розумінні результатів та доступність для зовнішніх та внутрішніх користувачів).

Для якісного здійснення аналізу доцільно зібрати об'єктивну інформацію, яка стосується зобов'язань. Основне джерело інформації для аналізу зобов'язань – це фінансова звітність. Здійснюючи оцінку фінансової звітності підприємства застосовується принцип дедукції, іншими словами рух від загального до часткового, що дає можливість відтворити історичну та логічну послідовність господарських операцій і оцінити розмір їх впливу на фінансовий стан підприємства. В процесі аналізу необхідно взяти до уваги, що дані, наведені у фінансовій звітності, вже пройшли бухгалтерську та статистичну обробку. Варто також проаналізувати суб'єктивність укладачів фінансової звітності, вибрану підприємством облікову політику (насамперед щодо оцінки зобов'язань).

У зв'язку з тим, що фінансова звітність є інформаційно обмеженою, із неї не можливо отримати дані щодо найбільш надійних постачальників, банків, які надають кредити на вигідних умовах, фактичний термін сплати кожного із видів зобов'язань. Тому, при здійсненні аналізу зобов'язань рекомендується застосовувати, окрім звітності, ще й інші облікові дані, в тому числі реєстри бухгалтерського обліку, первинні документи тощо.

Організаційно-інформаційна модель аналізу поточних зобов'язань наведена у Додатку В.

При здійсненні аналізу поточних зобов'язань застосовують наступні методи аналізу:

- горизонтальний аналіз;
- вертикальний аналіз;
- трендовий аналіз;
- метод фінансових коефіцієнтів [15, с.35].

Дані поточних зобов'язань є ваговою складовою при здійсненні аналізу фінансового стану підприємства, в тому числі здатність підприємства гасити свої поточні зобов'язання. Для здійснення аналізу спроможності підприємства гасити свої поточні зобов'язання застосовується ряд коефіцієнтів платоспроможності і ліквідності. Але, на нашу думку, їм притаманні істотні недоліки:

– при розрахунку коефіцієнтів застосовується загальна сума поточних зобов'язань, які складаються з різних видів заборгованостей, строк яких може коливатися від одного дня до одного року. Тому не береться до уваги більш детальне співвідношення термінів платежів в складі поточних зобов'язань;

– окремі види активів підприємства відображені в балансі за фактичною собівартістю, а не за вартістю їх можливої реалізації. Тому одержані результати розрахованих коефіцієнтів ліквідності можуть бути завищеними або заниженими в залежності від рівня рентабельності готової продукції, товарів тощо.

Варто зауважити: платоспроможність та ліквідність мають інший економічний зміст. Платоспроможність в загальному вигляді представляє собою достатність коштів, а також їх еквівалентів для розрахунків за поточними зобов'язаннями підприємства.

Показники ліквідності складаються на основі принципу відповідності частини оборотних активів та короткострокових зобов'язань. Основною ознакою ліквідності є формальне перевищення (а вартісній оцінці) оборотних активів над короткостроковими пасивами.

З вищезазначеного можна стверджувати, що платоспроможність підприємства – це більш точне поняття, ніж ліквідність. Показник платоспроможності залежить лише від наявності у підприємства грошей на рахунку в банку і в касі, а показники ліквідності характеризується сукупністю різних видів оборотних активів підприємства.

Крім того, погоджуємось з думкою Г. В. Савицької про наявність понять «ліквідність балансу» та «ліквідність підприємства» і існування між ними

відповідних розбіжностей. На думку автора, оскільки платоспроможність припускає тільки ступінь наявності грошей в підприємства (гроші на рахунку в банку, готівка в касі та еквіваленти грошових коштів) для погашення своїх поточних зобов'язань, то цей коефіцієнт повинен називатись «коефіцієнт платоспроможності» і розраховуватись як відношення грошових коштів і їх еквівалентів на поточні зобов'язання [55, с.56].

Також при визначенні коефіцієнта поточної ліквідності, на нашу думку, необгрунтовано вносити дебіторську заборгованість за рядком «Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом», тому що це в більшості випадків сальдо за субрахунком 643 «Податкові зобов'язання», які не відносяться до відшкодування із бюджету. При наявності дебіторської заборгованості бюджету за податками (суми до відшкодування з бюджету) ліквідність такої дебіторської заборгованості у загальному випадку мізерна, її можна брати до уваги лише при абсолютній впевненості відносно її відшкодування.

У Методичних рекомендаціях відносно визначення ознак неплатоспроможності підприємства і ознак дій із приховування банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства, виокремлених з ціллю забезпечення однозначності підходів при здійсненні оцінки фінансово-господарського стану підприємств, виявленні ознак поточної, критичної або надкритичної їх неплатоспроможності, рекомендовано застосовувати коефіцієнт неплатоспроможності, який розраховується як різниця між сумою фактичних у підприємства грошових коштів, їх еквівалентів і інших високоліквідних активів та його поточних зобов'язань. Від'ємний результат алгебраїчної суми передбачених статей балансу вказує на поточну неплатоспроможність суб'єкта підприємницької діяльності [12].

Також у Методичних рекомендаціях відносно визначення ознак неплатоспроможності підприємства і ознак дій приховування банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства застосовуються коефіцієнти покриття, коефіцієнт забезпечення власними засобами, коефіцієнт Бівера.

При цьому, науковцем К. Багриєм пропонується здійснення розрахунку загального ступеня платоспроможності підприємства по поточним зобов'язанням, зокрема - як співвідношення середньомісячного доходу до суми поточних зобов'язань. Більш доцільним, є застосування показника середньомісячного доходу підприємства. Показник середньомісячного доходу в повній мірі характеризує стійкість та ділову активність підприємства. Середньомісячний дохід, порівняний з аналогічними показниками інших підприємств, вказує на масштаб його діяльності. Окрім того, доходи можуть створюватись, у тому числі регулярно, і від операцій, які не пов'язані з основною діяльністю. Зокрема, при умовах збереження великих грошових сум в банку на депозиті із тривалим терміном щомісячно підприємство буде отримувати відсотки. Даний показник загальної платоспроможності характеризує частку поточних зобов'язань в середньомісячному доході підприємства [15, с.24].

Основні функції аналізу ліквідності підприємств полягають у:

— визначенні відповідності цільовим параметрам та потенційним можливостям, виявленні тенденцій, локальних та закономірних змін і їхньої інтенсивності, впливу чинників на ці зміни;

— визначенні різного роду відхилень від норм, диспропорцій, структурних деформацій, можливості виникнення несприятливих та ризикових ситуацій, їх інтенсивності й динаміки, зокрема факторів, що на них мають вплив;

— виявленні потенційних можливостей зміни і розвитку ліквідності й платоспроможності підприємств, притаманних їм явищ та процесів, попередження і нейтралізація відхилень від норм, диспропорцій, структурних деформацій, несприятливих та ризикових ситуацій, виявлення кола регульованих факторів, шляхів та засобів їх реалізації;

— контроль за виконанням прийнятих управлінських рішень, ефективністю використання ресурсів та дотриманням соціальних норм і стандартів [15, с.24].

Аналіз ліквідності балансу підприємства забезпечує виявлення найважливіших аспектів та слабких позицій в діяльності суб'єкта господарювання та вказує, напрями за якими необхідно проводити таку роботу, щоб покращити фінансовий стан підприємства. Основне завдання аналізу ліквідності балансу — перевірка синхронності надходжень та витрати фінансових коштів, виявлення здатності підприємства проводити розрахунки за зобов'язаннями власним майном згідно передбаченого періоду часу. Ліквідність балансу розраховується ступенем покриття зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких у фінансові активи відповідає терміну погашення зобов'язань.

Підводячи висновки, пропонуємо перелік коефіцієнтів, які доцільно використовувати для здійснення повного аналізу ліквідності і платоспроможності підприємства:

- коефіцієнт платоспроможності;
- коефіцієнт швидкої ліквідності;
- коефіцієнт поточної ліквідності;
- коефіцієнт загальної ліквідності;
- загальний ступінь платоспроможності.

Крім цього, фінансові менеджери й аналітики підприємства мають здійснювати ретельний аналіз та зважувати усі чинники кредитної політики і при умовах високого рівня нестабільності ні в якому разі не користуватись нею. У випадку, якщо ж підприємство все таки вирішило користуватись запозиченими коштами, то це не повинно викликати незадоволення в контрагентів, терміни погашення повинні бути чітко передбачені в договорі поставок. В такому випадку необхідно чітко та якісно контролювати поточну кредиторську заборгованість у розрізі фірм-постачальників і строки її погашення. На нашу думку, такий аналіз забезпечує дані для ефективного управління поточною кредиторською заборгованістю.

Річний оборот і рівень довіри дають можливість розстановки пріоритетів відносно співпраці та порядку здійснення платежів. Сума перевищення

залишку вказує на необхідність негайно сплатити за виставленими рахунками, аби уникнути ряду незручностей і неприємностей. Відносно строків погашення, поточну заборгованість доцільно поділити на дві групи: допустиму та невинуватену. До допустимої віднесемо непрострочену заборгованість постачальникам і підрядникам. Її, в свою чергу, обґрунтовано можна розділити на три групи: до одного місяця; до трьох місяців; більше трьох місяців. У випадку прострочення заборгованість автоматично зі статусу допустимої переходить на невинуватену. Тобто іншими словами невинуватена кредиторська заборгованість – це прострочена заборгованість постачальникам і підрядникам. Останню групу дуже важливо вчасно ліквідувати чи хоча б терміново зменшити.

На нашу думку, таку фінансову політику можуть застосовувати лише стабільні підприємства із висококваліфікованими фінансовими менеджерами, які при плануванні передбачають всі можливі фактори впливу, як позитивні, так і негативні. Якщо ж підприємство вдало співпрацює на таких умовах протягом тривалого часу, то можна зробити висновок, що управління розрахунками є ефективним, не порушуючи умов договорів, що характеризує про високі стандарти організації фінансового управління на підприємстві.

Згідно сучасних викликів ринкової економіки фінансові менеджери змушені брати до уваги такий чинник, як невизначеність. Якщо не враховувати такий фактор як невизначеність, то про стабільний стан суб'єкта господарювання не доводиться і говорити у конкретно взятих умовах.

Невизначеність породжує нестабільність у діяльності підприємства, та появу різних ризиків. У зв'язку з цим, фінансові менеджери та аналітики, при формуванні фінансової стратегії підприємства, обов'язково враховують усі можливі економічні форс-мажори та фінансово-політичні коливання. Отже, фінансова стратегія - це головний стрижень фінансово-господарської діяльності будь-якого підприємства, адже воно розробляє шляхи розвитку підприємства, підвищення концентрації та ефективності використання фінансів.

Отже, аналіз зобов'язань – це доволі трудомісткий процес. Його насамперед здійснюють за допомогою вертикального та горизонтального аналізу на основі даних балансу. Поглиблену оцінку зобов'язань можна здійснити за допомогою відносних показників. Так, показники на певну дату не можуть забезпечити цілісної картини ефективності використання зобов'язань, стану платоспроможності підприємства та спрогнозувати його поведінку в майбутньому. Тому той чи інший показник слід аналізувати в динаміці. Оскільки кількість показників, які дають змогу оцінити зобов'язання підприємства, доволі велика, то кожен з користувачів інформації аналізу зобов'язань має обрати ті з них, які саме для нього є цінними.

3.3. Удосконалення методики проведення економічного аналізу поточних зобов'язань на ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО»

Аналіз зобов'язань на даному підприємстві полягає не тільки в оцінці і пошуку оптимальної структури, а також у виявленні чи є раціональне співвідношення зобов'язань із власним капіталом.

Аналізуючи економічне середовище у якому перебуває підприємство, адже регіональна специфіка відіграє не останнє місце у процесі господарювання. Тому співвідношення власного капіталу та зобов'язань є тим фактором, який безпосередньо впливає на фінансовий стан досліджуваного підприємства. Не завжди у практиці спостерігається ситуація, що підприємство, яке провадить свою діяльність лише за рахунок власного капіталу, має бути рентабельним, стійким і платоспроможним.

Залучаючи позиковий капітал, однозначно, при виваженій його політиці фінансовий стан підприємства оптимізується.

З огляду на це, аналіз раціональної структури капіталу підприємства завжди викликав науковий інтерес серед учених-економістів. Практикою доведено, що оптимальну пропорцію власного капіталу та зобов'язань встановити складно, оскільки воно залежить від багатьох факторів, які по-різному впливають на окремо взяте підприємство.

Аналіз зобов'язань буде найбільш повним і результативним у разі його здійснення за такою схемою: оцінка оборотності кредиторської заборгованості; оцінка впливу поточних зобов'язань на величину показників ліквідності та платоспроможності аналіз структури та динаміки зобов'язань підприємства; визначення ролі зобов'язань у формуванні капіталу підприємства.

На досліджуваному підприємстві структуру та динаміку зобов'язань здійснюють за допомогою методичного прийому порівняння. Головними видами порівняльного аналізу є вертикальний та горизонтальний. Вертикальний аналіз дає змогу визначити вагову частку кожного виду зобов'язань у загальному підсумку. Також цей вид аналізу дає можливість достовірно оцінити повноту і правильність розрахунку впливу окремих факторів на зміну загальної суми зобов'язань.

Горизонтальний аналіз направлений на визначення абсолютних та відносних відхилень окремих видів зобов'язань у звітному періоді порівняно з попереднім та провести їх оцінку впливу на майбутні періоди

Проведемо аналіз поточних зобов'язань на прикладі підприємства ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» (табл. 3.1).

Згідно даних таблиці доцільно відзначити, що за даними фінансової звітності загальна сума поточних зобов'язань ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» на протязі 2015 - 2019 рр. зросла майже у 1,5 рази (на 158417 тис. грн.), що є негативним явищем, однак це явище можна спростувати. Так як підприємство розширювало свої експансію на різноманітних сегментах ринку. При цьому, найбільша питома вага належить у структурі поточних зобов'язань кредиторській заборгованості за внутрішніми розрахунками (62,38 % у 2019 р.).

Окрім того, підприємство у 2017 році ліквідувало поточну заборгованість за довгостроковими кредитами, а також скоротило обсяг короткострокових кредитів банків, поточну кредиторську заборгованість за розрахунками зі страхування та інші поточні зобов'язання, що можна оцінити як позитивне явище.

Таблиця 3.1

Аналіз структури та динаміки поточних зобов'язань ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО», тис. грн.

Стаття балансу	2015		2016		2017		2018		2019		Відхилення 2019р. до 2015р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Короткострокові кредити банків	48694	47,88	32530	21,75	26614	9,59	35341	15,94	0	0,00	-48694	- 47,88
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	0	0,00	28666	19,16	2133	0,77	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	28659	28,18	28405	18,99	55406	19,97	69502	31,35	72125	27,73	43466	-0,45
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	3306	3,25	2501	1,67	6504	2,34	17237	7,78	11435	4,40	8129	1,15
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування	933	0,92	846	0,57	840	0,30	1002	0,45	551	0,21	-382	-0,71
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	2007	1,97	1606	1,07	1794	0,65	1916	0,86	2047	0,79	40	-1,19
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	7356	7,23	50081	33,48	178720	64,43	90942	41,02	162248	62,38	154892	55,14
Поточні забезпечення	2689	2,64	3889	2,60	4457	1,61	4321	1,95	4969	1,91	2280	-0,73
Інші поточні зобов'язання	8046	7,91	1070	0,72	926	0,33	1416	0,64	6131	2,59	-1915	-5,56
Усього за розділом III «Поточні зобов'язання»	101690	100,00	149594	100,00	277394	100,00	221677	100,00	260107	100,00	+158417	-

Проведемо оцінку оборотності кредиторської заборгованості. Для цього використаємо такі показники:

- 1) коефіцієнт оборотності кредиторської ;
- 2) тривалість обороту кредиторської заборгованості;

Даний коефіцієнт вказує на середній період сплати кредиторської заборгованості. Аналіз тривалості обороту кредиторської заборгованості у динаміці допоможе провести аналітику та зробити висновок щодо взаємовідносин підприємства з його контрагентами. Зменшення показника вказує на вирівнювання стабільності платоспроможності підприємства або отримання переваг за швидку оплату придбаних товарів, робіт і послуг. Збільшення у динаміці тривалості обороту кредиторської заборгованості свідчить, що у підприємства є проблеми з вчасною оплатою кредиторської заборгованості і максимально використовує її як джерело фінансування.

Оцінку оборотності кредиторської заборгованості ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» представлено у таблиці 3.2.

Загалом, підсумовуючи, можемо констатувати, що оборотність кредиторської заборгованості ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» у 2015-2019 рр. зменшилася майже вдвоє, а відповідно термін обороту кредиторської заборгованості збільшився впродовж останніх п'яти років на 18 днів, що не є позитивним явищем і свідчить про недостатню ефективну політику управління, щодо погашення свої зобов'язань.

Таблиця 3.2

**Оцінка оборотності кредиторської заборгованості
ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО»**

Показник	2015	2016	2017	2018	2019	Відхилення 2019р. до 2015 р.	
						абсол.	відн., %
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	17,01	12,23	6,56	7,79	9,44	-7,57	-44,50
Тривалість обороту кредитор. заборгованості	21,17	29,43	54,92	46,20	38,14	16,97	80,19

Аналізуючи зобов'язання потрібно брати до уваги не лише оптимальність структури, але і раціональне співвідношення цих зобов'язань з власним капіталом, так як оптимальна їх структура впливає на фінансовий стан підприємства. Проблематика використання лише власного капіталу полягає в наступному: по-перше, власний капітал завжди має обмеження в обсягах; по-друге, власний капітал потребує обслуговування у вигляді виплати дивідендів, а це може стримувати розвитку стратегічних цілей розвитку суб'єкта господарювання; по-третє, для підприємства не завжди є вигідним зростанням власного капіталу, адже додатковий випуск акцій, потребує значних організаційних витрат. Тому підприємство повинно чітко спланувати і визначити оптимальну структуру капіталу згідно специфіки ведення своєї фінансово-господарської діяльності, беручи до уваги, що занадто великий обсяг зобов'язань може призвести до втрати підприємством фінансової стійкості та платоспроможності. В свою чергу, нарощуючи власний капітал власник підприємства може втратити контроль над ним.

Аналізуючи структуру власного капіталу і зобов'язань ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО», дає нам змогу провести оцінку його фінансової стійкості, що дасть можливість інвесторам, кредиторам визначити фінансові перспективи і резерви підприємства.

Проведений аналіз ліквідності та платоспроможності дає змогу оцінити здатність підприємства погашати свої борги лише на чітко обраний період або дату. У результаті оцінки платоспроможності, крім вищезазначеного, можна отримати інформацію про структуру кредиторської заборгованості та частку в ній простроченої, можливість здійснення господарської діяльності після виплати всіх боргів, визначити платоспроможність підприємства на перспективу.

Аналіз показників платоспроможності та ліквідності був проведений у попередніх розділах нашої даної роботи. За результатами цього аналізу нами були виявлені такі основні проблеми фінансового стану підприємства. Зокрема, необхідно збільшувати обсяг власного капіталу для забезпечення зобов'язань

підприємства ($K_{пл.} = 0,34$ станом на кінець 2017 р. при нормативі 0,5). Також підприємство за рахунок власних ліквідних активів може покрити поточні зобов'язання (станом на кінець 2017 р. $K_{заг.лік.} = 2,0$). Водночас оптимальним було би нарощення обсягів коштів для негайного покриття зобов'язань ($K_{абс.лікв.} = 0,14$ станом на кінець 2017 р. при нормативі 0,2). З огляду на це, необхідно приймати відповідні управлінські рішення.

В процесі нашого дослідження ми дійшли висновку, що для ефективного управління поточними зобов'язаннями підприємству з метою їх вчасного погашення необхідно нарощувати обсяги власного капіталу.

Висновки до розділу 3

Дослідивши системи контролю і аналізу поточних зобов'язань підприємства можемо зробити наступні висновки:

Злагоджена організація процесу внутрішнього контролю поточних зобов'язань на підприємстві забезпечує чітке документування розрахунків, своєчасну і повну реєстрацію інформації первинного обліку в регістрах, в тому числі і достовірному відображенню даних відносно зобов'язань у фінансовій звітності.

Застосування системи показників в комплексі з аналізом поточних зобов'язань підприємства, які є доповненням одного сприяє ефективному управлінню фінансовими активами підприємства. Тому, що отримати більш оптимальні значення платоспроможності та ліквідності доцільно брати до уваги терміни погашення поточних зобов'язань і вартість товарно-матеріальних цінностей, які стоять на обліку на балансі підприємства на момент здійснення аналізу.

Відсутня чітко розроблена методика аналізу зобов'язань в певних випадках не дозволяє прийняти правильні управлінські рішення відносно зміни структури пасивів, залучення чи погашення деяких позикових коштів.

Здійснення аналізу зобов'язань – це досить трудомісткий процес. Він здійснюється за допомогою вертикального і горизонтального аналізу на базі інформації взятої з балансу. Поглиблена оцінка зобов'язань здійснюється на основі відносних показників. Так, показники на передбачену дату не забезпечують цілісну картину ефективності застосування зобов'язань, стану платоспроможності підприємства і прогнозування його поведінки в майбутньому. У зв'язку з цим аналіз показників доцільно здійснювати в динаміці. Оскільки існує велика кількість показників, які забезпечують здійснення оцінки зобов'язання підприємства, то кожен із користувачів даних аналізу зобов'язань повинен вибрати саме ті, які для нього є цінними.

Методика й етапи аналізу в повній мірі залежать від його мети та користувачів, та в будь-кому випадку проведений за вищезазначеною схемою аналіз зобов'язань не лише надасть дані про склад та структуру зобов'язань, а й виокремить змістовну інформацію відносно фінансового стану підприємства, його платіжну здатність та можливість ефективно здійснювати господарську діяльність на тривалу перспективу.

ВИСНОВКИ

Глибоке дослідження ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» дало змогу сформулювати наступні узагальнюючі висновки та надати пропозиції щодо покращення обліку, контролю та аналізу поточних зобов'язань у ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО», які полягають у наступному:

1. Поточні зобов'язання – це заборгованість яка виникла між двома суб'єктами господарювання у зв'язку з минулими подіями та оплата якої повинна відбутися на протязі дванадцяти місяців з моменту її утворення або ж на протязі операційного циклу підприємства.

2. Проведений аналіз нормативно-правової та спеціальної літератури довів, що класифікація поточних передбачає глибше розуміння суті, а також можливість бухгалтерам та керівникам отримання різнобічної інформації щодо заборгованості з ціллю ефективно проводити господарську діяльність суб'єкта господарювання, повинне здійснюватися за наступними ознаками: строки погашення, реалізація умов погашення, фінансова цінність, місце виникнення, вид діяльності, вид кредиторів, кількість кредиторів, підстава виникнення.

3. Досліджуване підприємство ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» є одним із провідних виробників молочної продукції. Здійснений аналіз фінансових показників діяльності ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» демонструє рентабельність підприємства, а значний рівень та позитивна динаміка надходжень від реалізації продукції характеризують конкурентоспроможність продукції товариства.

4. Поточні зобов'язання відображені у Балансі (Звіті про фінансовий стан) у розділі III. Поточні зобов'язання та забезпечення. У зв'язку з тим, що в П(С)БО 11 забезпечення не передбачено як окремий вид зобов'язань, а віднесений до складу поточних чи довгострокових, то назву розділу III Балансу (Звіту про фінансовий стан) «Поточні зобов'язання і забезпечення» доцільно замінити на «Поточні зобов'язання».

5. З метою підвищення ефективності реалізації господарської діяльності суб'єкта господарювання доцільно використовувати нові прийоми і методи управління й сучасні технічні засоби побудови різнобічних інформаційних систем. При цьому необхідним є запровадження на підприємстві єдиної автоматизованої системи обліку і аналізу. На базовому підприємстві ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» бухгалтерський облік, як ми зазначали вище, автоматизований з застосування програми «1С: Бухгалтерія 8.2». Дана програма спрямована на розрахунки із різними контрагентами (постачальниками, підрядниками тощо), підзвітними особами, операції щодо нарахування заробітної плати працівників суб'єкта господарювання, перерахування заробітної плати на їх особові рахунки, різні взаєморозрахунки з персоналом тощо. Можливість проведення аналітичного обліку в розрізі одного рахунку здійснюється шляхом конфігурування програми. Аналітичний облік здійснюється за допомогою застосування набору видів Субконто (тобто сукупності однотипних об'єктів такого обліку) та примінення Довідників.

6. Визначено, що аудит поточних зобов'язань передбачає перевірку дотримання методологічних засад формування в обліку даних щодо поточної заборгованості підприємства перед іншими контрагентами, зокрема достовірність відображення інформації про них звітності організації. Аудит поточних зобов'язань забезпечує проведення аналізу: наявності, якості і реєстрації укладених із контрагентами договорів; цілісності та реальності відображення господарських операцій відносно виникнення та погашення поточних зобов'язань в первинних документах; достовірності проведених в первинних документах розрахунків (кількість, вартість тощо); законності і своєчасності облікової реєстрації поточних зобов'язань; залишків по синтетичним рахункам, субрахункам, аналітичним рахункам в розрізі видів поточних зобов'язань; правильності розрахунків і оприлюднення в обліку забезпечень; обґрунтованості зазначеної інформації відносно поточних зобов'язань за їх видами у звітності; платоспроможності суб'єкта господарювання.

7. Передбачена методика аналізу поточних зобов'язань забезпечує виконання наступних етапів: аналіз структури і динаміки зобов'язань підприємства; оцінка оборотності кредиторської заборгованості; визначення ролі зобов'язань у формуванні капіталу підприємства; оцінка впливу поточних зобов'язань на величину показників ліквідності та платоспроможності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський Кодекс України №436-IV від 16.01.2003 р. із змінами та доповненнями. URL: zakon.rada.gov.ua/go/436-15.
2. Про аудиторську діяльність: закон України № 3125-XII від 22.04.1993 р.. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 01.07.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
4. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р.. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.
5. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 із змінами і доповненнями. URL: zakon.rada.gov.ua/go/435-15.
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджено наказом Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затверджене наказом Міністерства фінансів України № 20 від 31.01.2000 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0085-00>.
8. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 2000: пер. з англ. / за ред. С.Ф. Голова. – К.: Федерація професійних бухгалтерів та аудиторів України, 2000. – 1272 с.
9. Міжнародний стандарт аудиту 500 «Аудиторські докази». URL: <http://ua-referat.com>.
10. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2014 року. Частина 1. Міжнародна федерація бухгалтерів. Аудиторська палата України. – Київ: Видавництво «Фенікс», 2015. – 985 с.

11. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>

12. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затв. наказом Міністерства економіки України № 14 від 19.01.2006 р. URL: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=75462&cat_id=38738

13. Абалмасова Н.С. Удосконалення бухгалтерського обліку поточних зобов'язань в Україні на підставі міжнародного досвіду. URL: http://www.rusnauka.com/11_EISN_2010/Economics/64247.doc.htm

14. Аренс Э. А., Лоббек Дж. К. Аудит – М. : ФиС, 2001. 560 с.

15. Батрак М. В. Первинне відображення поточних зобов'язань: Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. - 2013. - Вип. 10(3). С. 35-40.

16. Бичик С. В., Даморацкая А. С., Даморацкая И. В. Словарь экономических терминов - Минск; Выш. шк, 2009. 271 с.

17. Бруханський Р. Ф. Методологія наукових досліджень і викладання облікових дисциплін: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності „Облік і оподаткування”. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 174 с.

18. Бруханський Р. Ф. Параметри розвитку корпоративної стратегічної обліково-аналітичної системи підприємства. Облік і фінанси. №1 (87). 2020. С. 13-19.

19. Бруханський Р. Ф. Ідентифікація специфічних функцій стратегічного управлінського обліку. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2020. Випуск 1. С. 7-18. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2020.01.007>

20. Бруханський Р. Ф. Адаптація бухгалтерського обліку до сучасних потреб управління. The genesis of genius, 2017. № 8. С. 10-16.

21. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник: Вид. 2-е, доп. і перероб. Житомир: ЖІТІ, 2000. 640 с.

22. Бочкарёва И. И., Бычков В. А. Бухгалтерский учёт: Учебник: Под ред. Я. В. Соколова. - М.: ТК Велби, изд-во Проспект, 2004. 768 с.
23. Бухгалтерський облік в Україні: Навч. посіб. / За ред. Р.Л. Хом'яка, В.І. Лемішовського. 6-те вид., доп. і перероб. Львів: Нац. ун-т «Львівська політехніка», «Інтелект-Захід», 2001. 1200 с.
24. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні: Навчально-практичний посібник / За ред. С.Ф. Голова. Дніпропетровськ, ТОВ «Баланс-Клуб», 2000. 768 с.
25. Бутинець Т.А., Чижевська Л.В., Береза С.Л.; Бухгалтерський облік. Навчальний посібник, за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. Житомир: ЖІТІ, 2000. 672 с.
26. Велш Глен А., Шорт Даніел Г. Основи фінансового обліку / Пер. з англ. О. Мінін, О. Ткач. К.: Основи, 1997. 943 с.
27. Волинець О.О. Аналіз наукових досліджень щодо сутності поточних зобов'язань: Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. № 10. С. 185-188.
28. Візіренко С.В. Удосконалення аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками : Інноваційна економіка. 2014. № 3 [52]. С. 249-254.
29. Гевлич Л. Л. Особливості підходів до визначення сутності поняття «поточні зобов'язання» та їх класифікації: Финансы, учет, банки. 2017. Вып. 1. - С. 70-78.
30. Голов С.Ф., Костюченко В.М., Кравченко І.Ю., Ямборко Г.А.: Фінансовий облік: Підручник. К.: Лібра, 2005. – 976 с.
31. Гуцаленко Л.В. Облік поточних зобов'язань в системі управління молокопереробними підприємствами: Ефективна економіка. 2014. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3605>
32. Гутуряк К.О. Шляхи вдосконалення обліку розрахунків з бюджетом по податку на додану вартість. URL: <http://www.rusnauka.com>

33. Дмитренко І. М. Белоусова І. М. Аудит: діагностика безперервності діяльності підприємств: монографія. Донецьк: Дон. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, 2010. – 320 с.
34. Дорошенко А. П. Оцінка ліквідності та платоспроможності в контексті діагностики загального фінансового стану підприємства. Ефективна економіка. 2013. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1805>
35. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. I / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К.: Видавничий центр «Академія», 2000. Т. II. - 864 с.
36. Жук В.М. Бухгалтерський облік: шляхи вирішення проблем практики і науки: монографія. К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2012. 454 с.
37. Карпенко В.В., Успенко В.І. Бухгалтерський облік : навч. посіб. - Харків : Лідер, 2016. 616 с.
38. Кесарчук Г. С. Удосконалення організації обліку поточних зобов'язань підприємства: Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. 2014. Вип. 11(2). С. 143-153.
39. Кесарчук Г. С., Мошак І. В. Поточні зобов'язання: економічна суть, класифікація та їх оцінка: Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка. 2016. Вип. 1(2). С. 401–405.
40. Крупка Я.Д., Кулинич М. Б., Сафарова А. Т. Бухгалтерський облік за видами економічної діяльності : навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2016. 451 с.
41. Коваленко В. В. Проблеми бухгалтерського обліку зобов'язань підприємства. URL: http://www.rusnauka.com/2_ANR_2010/Economics/7_57837.doc.htm.
42. Литвиненко Н.О. Аналітичний облік внутрішніх розрахунків: Науковий вісник НЛТУ України. 2013. Вип. 23.2. С. 277 284.
43. Лучко М.Р., Бенько І.Д.. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: Навчальний посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2004. 236 с.

44. Машталяр Г.П. Організація аудиту фінансової звітності: Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2015. Вип. 1. С. 158-164.
45. Михалків А.А. Роль аудиту в забезпеченні достовірності фінансової звітності: Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. - Випуск 6, частина 2. С. 105-107.
46. Міщук Є.В., Сідорова І.І. Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості: проблемні аспекти: Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 2. С. 54 – 57.
47. Мушинський В.В. Формування облікової політики щодо виконання та зміни зобов'язань підприємства з урахуванням інтересів користувачів: Зимові читання, присвячені видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку, аналізу і контролю : збірник тез Одинадцятій Всеукраїнській науковій Internet-конференції ЖДТУ. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/5456/1/76.pdf>
48. Назарова І. Я. Аналіз методів оцінки активів, зобов'язань та капіталу при реорганізації підприємств: Економічний аналіз: зб. наук. праць. 2013. Том 14. – № 2. – С. 214-220.
49. Омецінська І. Я. Порядок розкриття інформації про зобов'язання у балансі: Економічний аналіз. 2013. Т. 14(2). С. 221-226.
50. Омецінська І.Я. Інформаційне забезпечення та порядок проведення аналізу зобов'язань: Концепція розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в Україні. Тернопіль: Економічна думка, 2015. С. 276-292.
51. Орлов І. В. Бухгалтерський облік і контроль зобов'язань суб'єктів господарювання: теорія і методологія : монографія; Житомир. держ. технол. ун-т. Житомир : ЖДТУ, 2010. 400 с.
52. Островецька Р.Е. Організація бухгалтерського обліку: Навч. посіб. 2-ге вид.перероб. та доп. К.: Центр учбової літератури, 2012. 568 с.
53. Офіційний сайт ПАТ «Яготинський маслозавод» URL: <https://milkalliance.com.ua/company/enterprises/yagotinskij-maslozavod/>

54. Панченко О.М. Формування облікової політики підприємства щодо кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги URL: http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/560/1/Panchenko_Formation%20of%20accounting%20policy.pdf

55. Подоля Г. В. Облік поточних зобов'язань підприємства: сучасний стан та напрямки удосконалення: Молодий вчений. 2014. № 5(1). С. 175-177.

56. Принципы бухгалтерского учета / Б. Нидлз, Х. Андерсон, Д. Колдуелл: Пер. с англ. / Под ред. Я.В. Соколова. 2-ге изд., стереотип. М.: Финансы и статистика, 1996. 496 с.

57. Проскуріна Н. М. Процедурне забезпечення аудиту. Теорія та практика : монографія; Нац. акад. статистики, обліку та аудиту. К. : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2011. 739 с.

58. Пташник А.М. Проблеми обліку поточних зобов'язань торговельних підприємств: Матер. Інтернет-конференції «Соціум. Наука. Культура» URL: <http://intkonf.org>

59. Савицька, Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. К.: Знання, 2007. 672 с.

60. Сафарова А.Т. Проблеми оцінки поточних зобов'язань у бухгалтерському обліку URL: http://vlp.com.ua/files/90_1.pdf

61. Сафарова А. Методика аудиту поточних зобов'язань: Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2015. № 1. С. 59-64.

62. Святенко І.М. Вплив факторів на формування облікової політики підприємства: Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2014. Вип. 2. С. 246-252.

63. Синиця Т. В., Осьмірко І. В.. Бухгалтерський облік: теоретичні основи, організація та оптимізація облікових процесів: навч. посіб. Харків : ФОП Панов А. М., 2016. 276 с.

64. Сокольська Р.Б., Зелікман В.Д., Єр'оміна О.Л. Формування документального забезпечення на стадії планування аудиту: Науковий вісник

Херсонського державного університету. 2014. Випуск 8. Частина 1. – С. 192-196.

65. Стаднюк Т. В., Татушко Т. А. Теоретичні основи аналізу зобов'язань суб'єктів господарювання: Агросвіт. 2014. № 8. С. 60-65.

66. Травінська С. І. Теоретичні засади визначення сутності поняття «поточні зобов'язання»: Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. 2014. Т. 19, Вип. 3(4). С. 208-212.

67. Травінська С. І. Справедлива вартість – достовірний та правдивий метод оцінки зобов'язань на підприємстві: Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2013. Вип. 12. С. 103-110.

68. Травінська С. І. Сутність категорії «поточні зобов'язання» в бухгалтерському обліку молокопереробного підприємства: Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 21. С. 100-105.

69. Травінська С. Особливості ведення обліку поточних зобов'язань на молокопереробних підприємствах: Бухгалтерський облік і аудит. 2014. № 4. С. 11-18.

70. Травінська С. Регістри спрощеної форми обліку поточних зобов'язань: Бухгалтерський облік і аудит. 2013. № 2. С. 22-30.

71. Травінська С.І. Класифікація поточних зобов'язань в законодавстві та бухгалтерському обліку. URL: http://bukuniver.edu.ua/Applications/zbirnik/n6/31_Klas.pdf

72. Ужва А.М., Тімкова О.В. Ефективна модель аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками підприємства: Економіка та держава. 2014. № 12. С. 92 – 95.

73. Харитонов Є. О., Старцев О. В. Цивільне право України: підруч. К.: Істина, 2007. 816 с.

74. Хозяйственное право: учеб. под ред. В. К. Мамутова. К. : Юринком Интер, 2002. 910 с.